

infància **aaeu-ro-pa**

04.7

REVISTA D'UNA XARXA DE REVISTES EUROPEES

el paper d'Europa
en l'educació
infantil

Sumari

Per al debat <i>Infància</i>	3	Suècia <i>Inge Johansson</i>	29
El lloc de la infància a Europa <i>Irene Balaguer i Peter Moss</i>	5	Focus en... Janusz Korczak educador, poeta i humanista <i>Daniel S. Halpérin</i>	32
El Consell d'Europa, un defensor dels drets dels infants <i>Irena Kowalczyk-Kedziara</i>	8		
La majoria d'edat de la Unió Europea: obtindran ara els infants els seus drets com a ciutadans? <i>Bronwen Cohen</i>	10		
Construir una visió comuna de la qualitat <i>Irene Balaguer</i>	12		
Quaranta objectius que inspiren les polítiques d'infància a Flandes <i>Jan Peeters</i>	14		
Objectius de qualitat en els serveis infantils	16		
L'educació de la infància a Europa	20		
Anglaterra <i>Peter Moss</i>	22		
Alemanya, un país amb dos sistemes d'educació infantil <i>Roger Prott i Kornelia Schneider</i>	25		
Països Baixos <i>Liesbeth Schreuder</i>	27		

Consell de redacció

Peter Moss

Director de la revista *Infància a Europa*, publicació conjunta d'una xarxa de revistes europees. Peter.Moss@ioe.ac.uk

Jan Peeters, *Kiddo*

Kiddo es publica vuit cops l'any i es distribueix a Holanda i Flandes. Cobreix la franja d'edat 0-12 anys i es dirigeix a professionals que treballen amb infants. Web: www.kiddo.net

Irene Balaguer, *Infància*

L'Associació de Mestres Rosa Sensat publica dues revistes bimestrals, *Infància* en català i *Infancia* en castellà. Aporten una visió del més destacat en l'educació dels infants entre 0 i 6 anys i combinen teoria i pràctica. Cada revista té el seu consell de redacció i respon al seu context. Web: www.revistainfancia.org

Ferruccio Cremaschi, *Bambini*

Revista mensual destinada a professionals de l'educació a la infància entre 0 i 6 anys, que se centra en la investigació científica i les bones pràctiques a Itàlia. Examina els canvis socials i culturals, mantenint sempre en primer pla les necessitats dels infants. Web: www.edizionijunior.it

Marie Nicole Rubio, *Le Furet*

Publicada tres cops l'any, *Le Furet* cobreix la franja d'edat 0-6 anys i es dirigeix principalment a formadors, administradors i coordinadors francesos.

Bronwen Cohen, *Children in Scotland*

De publicació mensual, *Children in Scotland* conté articles de fons i notícies relacionades amb infància, joventut i famílies a Escòcia. Web: www.childreninscotland.org.uk

Perrine Humblet, *Grandir à Bruxelles*

Cada nou mesos es distribueixen quatre mil còpies gratuïtes de *Grandir à Bruxelles* entre la comunitat francòfona de Bèlgica. Web: www.grandirabruelles.be

Stig Lund, *Born & Unge*

Revista setmanal de distribució gratuïta per als 50.000 afiliats al sindicat BUPL (Federació Nacional de Mestres i Educadors de Dinamarca). Analitza la pràctica, teoria i condicions laborals dels educadors danesos. Web: www.boernogunge.dk

Per al debat

Revista Infància

Ara fa un any, quan es va programar aquest número d'Infància a Europa, hi havia una preocupació, compartida i recurrent, que va propiciar l'acord de tractar el tema «El paper d'Europa en l'educació infantil». En els debats, sorgia freqüentment la incomprensió per la falta de consideració de la infància com a ciutadans de ple dret en el procés de construcció europea. Algunes vegades, l'anàlisi portava a atribuir aquesta realitat a les limitacions derivades del Tractat de Roma, punt de partida de la Comunitat, altres vegades s'atribuïa a la força dels estats, gelosos de les pròpies competències, altres, a la poca consideració que en general s'atorga a la infància. També es constata l'escassa informació que molts ciutadans de la Unió Europea posseeixen dels organismes europeus i de la incidència que aquests tenen, o poden tenir, en la vida quotidiana.

Com a conseqüència d'aquests debats, anàlisis i preocupacions compartides, les idees que vertebraven aquest número són fonamentalment dues: fins a quin punt a Europa –com a nova realitat en procés de construcció comuna– es tenen en compte els infants com a ciutadans, molt especialment quan s'estava elaborant una nova Constitució Europea, i fins a quin punt els documents de la Unió Europea incideixen en les polítiques de cada país.

Ara, quan apareix aquest núm. 7 de la revista, constatem l'oportunitat del seu contingut, tant des de la perspectiva europea com de l'espanyola. És ara quan ens caldrà decidir el nostre suport o no a la proposta de Constitució Europea, amb la seva grandesa o la seva feblesa. Per a la infància, tot i no ser el que molts desitgem, significa un pas endavant, encara que tímid, en el reconeixement dels infants com a ciutadans de la Unió. També és ara quan s'inicia a l'Estat espanyol el debat sobre una nova Llei d'educació i, per tant, el contingut d'aquest número ofereix informació per al debat, sobre les lleis i les polítiques europees i sobre països de la Unió en relació amb l'educació dels més petits.

Des d'una perspectiva europea, tant des del Consell d'Europa com des del Parlament Europeu, des de la Comissió, i des dels acords o recomanacions de diversos consells de ministres dels països de la Unió, s'han dissenyat i acordat políti-

ques que afecten directament o indirectament els infants.

Els documents de la Unió Europea són d'orientació, més que de prescripció. Per tant, no són de compliment obligat per als estats membres i estan subjectes a múltiples interpretacions, com es pot veure en la descripció de les polítiques que es desenvolupen avui a Alemanya, Anglaterra, Holanda o Suècia, quatre països de la Unió, és a dir, quatre països que comparteixen els acords europeus, però que, quan s'analitzen les seves polítiques, pot semblar que són gairebé antagòniques. Certament en tots ells s'estan prenent mesures per crear més oferta d'escoles bressol i de parvularis, però també es pot veure com la pròpia història condiciona la manera de fer aquestes polítiques amb els seus valors i les seves creences tant des del punt de vista pedagògic, social com econòmic.

Potser ara convindria interrogar-nos sobre on som avui en relació amb altres països europeus. Cap on volem anar? Quin camí triarem, tots i cada un de nosaltres, per ser dignes del debat possible per a un futur possible? Fins a quin punt el marc europeu pot contribuir a cons-

truir la nostra realitat? Són moltes les preguntes que avui poden fer-se per afrontar el repte que planteja el debat sobre l'educació: fins a quin punt entre tots serem capaços de mirar lluny, de ser ambiciosos, no per a nosaltres sinó per als infants?; fins a quin punt serem capaços d'anar més enllà del que em convé o del que ens convé, per poder fer realitat el que és convenient?; fins a quin punt en el debat serem capaços de combinar intel·ligència, imaginació i generositat?; fins a quin punt serem dignes del debat que ara s'inicia?

El títol de la proposta del debat, «Una educació de qualitat per a tots i entre tots», resulta si més no suggerent, especialment després dels darrers anys, que la paraula 'qualitat' ha quedat deteriorada tant a en l'àmbit legislatiu com en la majoria de pràctiques polítiques desenvolupades en els àmbits autonòmic i local. Per tant, caldrà redefinir la qualitat en les noves coordenades: cap a quin concepte de qualitat la nova Llei orienta el treball? «Per a tots»: podem preguntar-nos què vol dir 'tots' i, com a resposta, acollir-nos al 'tots' sense exclusió d'origen racial o ètnic, de religió o creença,

de discapacitat o d'orientació sexual, com recull la nova Constitució Europea. En el 'tots' sense exclusió, s'inclouen els infants de 0 a 6 anys amb dret a una educació de qualitat? «Entre tots»: des d'aquesta perspectiva encara avui el marc legislatiu espanyol és clar, l'educació és una qüestió participada entre tots, infants i joves, professionals, famílies, societat i administracions discuteixen i opinen sobre el futur de l'educació, sobre el seu abast, sobre la seva significació.

Com es fa patent ara amb la proposta de debat, a la qual tots estem convidats, en certa mesura la participació fa que tots siguem corresponsables, però aquesta corresponsabilitat de tots, tan desitjada i que estimem positiva, des del nostre punt de vista en cap cas pot significar la inhibició de responsabilitats dels poders públics. Són les administracions educatives, les que han de garantir la universalitat, l'equitat i la participació en l'educació, també en educació infantil des dels 0 als 6 anys.

En aquest context apassionant sobre el debat de l'educació, som conscients dels condicionants que hi ha en la realitat espanyola actual. S'han d'establir les bases d'una llei d'educació en la qual ens puguem sentir reconeguts tots, amb la nostra història, amb la nostra construcció de l'educació infantil –tan vinculada als corrents de pensament pedagògic més avançats del nostre temps–, que tinguin en compte les directrius europees, respecti les competències de totes les autonomies, garanteixi la igualtat al dret a l'educació de tots els infants i abordi amb imaginació, optimisme i de manera positiva els reptes culturals, socials i tecnològics del nostre temps i del nostre segle.

Un repte important, en el qual caldrà que tots, sindicats, patronals, associacions de mares i pares, moviments de renovació pedagògica, administracions, siguem capaços d'anar més enllà de la visió estricta que cada agrupació imposa. Quin camí triarem entre tots?

Des del nostre punt de vista, les coordenades de la nova llei haurien de contemplar les garanties del dret a l'educació de tots els infants de 0 a 6 anys a partir de quatre eixos:

1. Una única administració responsable: Educació. Les experiències contrastades de diversificació de responsabilitats, tant en la nostra realitat com en la d'altres països, permeten afirmar avui que aquestes tenen conseqüències discriminatòries cap als infants i les seves famílies tant des del punt de vista social, econòmic, com educatiu.

En conseqüència, d'acord amb la recomanació de l'objectiu 2 del document «Objectius de qualitat» de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea i el sentir general de la nostra societat, l'Administració educativa és l'única responsable de l'educació dels infants de 0 a 6 anys. Una responsabilitat, la d'Educació, per a tots els nivells d'administració, estatal, autonòmic i local.

2. Coherència de criteris. L'anàlisi de múltiples realitats, tant nostres com d'altres països, fa evident la necessitat d'establir uns criteris comuns per a tota l'educació infantil, tant si aquesta es desenvolupa des de la iniciativa pública com la privada, tant si és per a un medi rural com urbà. Des d'aquesta perspectiva, és fonamental que el Ministeri d'Educació, per garantir la igualtat d'oportunitats a tots els infants i la coherència del sistema, estableixi els criteris mínims, sobre formació del personal, sobre el nombre d'infants per grup, sobre el nombre d'infants per mestra, sobre les condicions dels espais, tant interiors com exteriors, sobre l'enfocament educatiu per a aquest període de la vida dels infants de 0 a 6 anys, d'acord amb l'orientació dels objectius 17, 19, 21, 26, 29 i 32 del document «Objectius de qualitat» de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea. A partir dels quals cada comunitat autònoma establirà els criteris propis per garantir la equitat, que la diversitat dels infants i de la societat demanen.

3. Finançament. L'aproximació a la realitat de les diverses polítiques dels països de la Unió Europea fa evident que l'educació no pot ser en cap cas considerada des de la perspectiva del consum. En conseqüència el mercat no garanteix la qualitat exigible i genera desigualtats. Una oferta d'educació infantil que garanteixi el dret a la qualitat requerida i l'equitat d'accés a tots els infants exigeix que sigui finançada amb fons públics. D'acord amb l'objectiu 7 del document Objectius de qualitat de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea, aquest finançament no pot ser inferior al 1 % del PIB.

4. Control. La responsabilitat pública va més enllà d'establir criteris que garanteixin la necessària coherència i diversitat del sistema, la provisió dels fons necessaris per garantir la igualtat de dret a tots els infants. La responsabilitat exigeix control quantitatiu i qualitatiu del procés d'aplicació de la política en educació infantil. Un control que desenvoluparan les estructures del sistema, però que també caldrà que es doti de noves maneres d'entendre i garantir aquesta important funció, d'acord amb l'objectiu 8 del document Objectius de qualitat de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea, un control que de manera sistemàtica es farà públic, per contribuir a fer pedagogia de la política i a fer realitat la participació de tots en el seguiment dels compromisos acordats per a l'educació.

Ara només cal que, entre tots, siguem capaços de fer realitat l'educació de qualitat que tots els infants mereixen i a la qual cap país que vulgui tenir futur, un futur positiu, no pot renunciar.

El lloc de la infància a Europa

Irene Balaguer i Peter Moss

En aquest número d'INFÀNCIA A EUROPA plantegem dues qüestions importants als nostres lectors. Quina responsabilitat té Europa sobre els seus infants, i en especial respecte de l'educació dels infants més petits i les seves famílies? L'educació d'aquests infants pot, o hauria de compartir alguns principis i valors comuns, més enllà de les diferències nacionals?

En aquest moment és important plantejar aquestes preguntes. Decreix el nombre d'infants a Europa: a tots els països els naixements se situen per sota del nivell estrictament necessari per substituir la població. Amb l'augment de persones grans, la proporció d'infants en la població europea decreix. Contribuirà aquest envelliment de la població a augmentar l'atenció sobre els infants, considerats com un recurs valuós que disminueix? O, altrament, els infants perdran importància per mor de la influència creixent del vot «gris» i del fet que les persones grans necessitaran més serveis?

Com explica Bronwen Cohen en el seu article sobre la Unió Europea i els infants (pàg. 10), la UE ha establert com a objectiu aconseguir més places per a infants menors de sis anys. La qüestió és si la Unió Europea s'ha de limitar a especificar quantes places, o bé si ha de definir quina mena de places s'han de crear.

L'interès creixent de la Unió Europea pels infants es correspon amb un interès més gran dels governs nacionals. Això és fàcil de comprovar si analitzem la història recent dels quatre països retratats en aquest número: Alemanya, els Països Baixos, Suècia i el Regne Unit (de la pàg. 22 a la 31). Hem escollit aquests països per mostrar com les polítiques d'infància es poden desenvolupar de maneres molt diverses. Els països del nord d'Europa són els que tenen una oferta i un nivell d'inversió més grans en les escoles infantils. Suècia dedica gairebé el 2 % del seu PIB a l'educació infantil, i garanteix una plaça per a tots els infants de més de 12 mesos.

Altres països europeus estan molt lluny d'aquestes xifres, en part per motius històrics. Fa molt més temps que els països nòrdics construeixen els seus centres a partir d'una inversió pública substancial. Però les distàncies també reflecteixen profun-

des diferències polítiques i culturals. Dels quatre països analitzats en aquest número d'Infància a Europa, Holanda i el Regne Unit consideren alguns dels serveis per a la infància –els que s'adrecen als pares treballadors– com un article de consum. Altrament, a Suècia són considerats un bé públic a què tenen dret tots els infants i, com afirma un informe recent de la UNESCO: «és habitual dur els infants a l'escola infantil a partir de l'any». La situació a Alemanya reflecteix la seva història: a l'Oest, els nivells baixos d'oferta representen una visió, molt arrelada a la societat, segons la qual els infants més petits han d'estar a casa amb les seves mares. A l'Est, els nivells alts d'oferta són el llegat d'un règim molt diferent, un règim que pensava que tots els pares i mares havien de treballar i que l'Estat havia de garantir uns serveis universals.

Però els quatre casos també mostren diferències que van molt més enllà de l'oferta. Els infants comencen a anar a escola a edats diferents: quatre, cinc o sis anys. La responsabilitat del govern pot dependre d'un o més ministeris. La legislació pot estar descentralitzada o

ser molt detallada, i la inspecció pot existir o no. Els fons públics poden anar a parar directament a les escoles o donar-se a les famílies. Els centres poden ser públics o privats (d'organitzacions sense ànim de lucre o d'empreses). A l'escola, els infants poden agrupar-se per edats homogènies o heterogènies, i estar ubicats a l'escola o bé tenir edifici propi. El personal pot ser llicenciat, en aquest cas rep un sou similar al dels mestres de l'escola obligatòria, o bé pot tenir una formació d'un nivell inferior, i per tant cobrar molt menys que els mestres.

Països en transició

Des l'últim número d'Infància a Europa, la Unió Europea s'ha ampliat. Infància a Europa dona la benvinguda als països que s'han incorporat a la Unió. Esperem que en els propers anys podrem incorporar algunes revistes sòcies d'alguns d'aquests països per aconseguir un intercanvi més gran entre tots els estats membres de la Unió Europea.

A part de Xipre i Malta, els nous membres de la Unió Europea havien estat règims comunistes. Amb el canvi de

règim, els infants i les famílies han patit un període difícil: la pobresa ha crescut molt a mesura que els ingressos reals disminuïen, s'estenia la desigualtat i els naixements queien en picat.

Les escoles per als infants més petits també han patit aquesta situació. Abans de la caiguda del comunisme, hi havia grans diferències en l'oferta d'escoles bressol: l'any 1989, a Lituània i a Letònia hi havia places per a un terç o més dels infants, mentre que a Hongria i a Polònia només n'hi havia per a un 10 % dels infants. Durant la transició, l'oferta de places d'escola bressol va reduir-se a tots els països, fins al punt que a la República Txeca i a Eslovàquia gairebé va desaparèixer del tot.

L'oferta de parvularis també era més gran en els països comunistes, però va decaure amb la transició, en paral·lel a l'augment de l'atur dels pares i a l'increment de les quotes. Tot i això, en la majoria d'aquests països l'oferta va començar a recuperar-se a mitjan dels anys noranta i en el 2000 va assolir els nivells del 1989. Els nivells d'oferta són especialment elevats a Hongria, la República Txeca i a Estònia (on més d'un 80 % dels infants van al parvulari), i també a Eslovènia i a Eslovàquia (on hi van aproximadament un 70 % dels infants). Polònia i Lituània se situen per sota d'aquestes xifres, i només la meitat de la població infantil va al parvulari.

Definir Europa

En aquest número d'Infància a Europa hem intentat plantejar dues qüestions essencials. Quina responsabilitat té Europa sobre els seus infants, i en especial sobre les polítiques per als infants més petits i les seves famílies? Fins a quin punt aquestes polítiques poden –i haurien– de compartir alguns principis i valors europeus comuns, alhora que mantenen les seves diferències nacionals? Aquestes preguntes fan sorgir un tercer interrogant: què entenem per Europa? En aquest monogràfic es revisa el rol i la responsabilitat sobre l'educació i el desenvolupament dels més petits de dues grans institucions europees: el Consell d'Europa i la Unió Europea.

L'article sobre el Consell d'Europa, d'Irena Kowalczyk-Kedziara (pàg. 8), fa èmfasi en el seu rol de defensa dels drets de tots els europeus, infants i adults, com també en l'establiment d'estàndards per als centres infantils. La Unió Europea agrupa menys països europeus i, com explica Bronwen Cohen (pàg. 10), no té cap responsabilitat sobre la infància. Es podria dir que, des d'una perspectiva legal i constitucional, a Europa la infància no existeix –tot i que, com indica Bronwen Cohen, això pot canviar si s'aprova la proposta de Constitució Europea.

Pot ser que al 1957 hi hagués alguna raó que impedís incloure cap referència als infants al Tractat de Roma, però ara una Unió Europea sense infants ja no és acceptable. Les idees sobre els infants i el seu lloc en el món han canviat molt. Els infants han de ser part de l'Europa «social», una part essencial de la visió d'Europa de molts ciutadans, un complement necessari a l'Europa «econòmica».

Diguin el que diguin els tractats, el cert és que en la pràctica la UE té algunes responsabilitats sobre els infants més petits. Aquestes obligacions deriven de la clara responsabilitat de la Unió Europea sobre el desenvolupament econòmic, l'ocupació i la igualtat de gèneres. Fa molt de temps que la UE reconeix que assolir els seus objectius en aquestes àrees requereix mesures que afecten directament els infants i les famílies –com en el cas dels permisos maternals i parentals i els centres infantils. Conseqüentment la UE ha aprovat directives (en la pràctica, lleis) que estableixen uns estàndards mínims, comuns a tots els països membres, per als permisos de maternitat i parentals; i, com ja s'ha dit en

aquest text, ara té objectius quant al nombre de places.

Qualitat i quantitat

Per donar resposta a alguna de les preguntes anteriors, la UE no s'hauria de limitar a aspectes quantitius: també hauria de dir alguna cosa respecte de la qualitat dels centres. Això no és només una il·lusió utòpica. Com ens recorda l'article de Bronwen Cohen, en el passat la Unió Europea ha adoptat punts de vista més amplis pel que fa a l'atenció dels infants. L'any 1992, el Consell de Ministres –és a dir, tots els governs dels estats membres– van aprovar una «Recomanació sobre la cura dels nens i les nenes». Aquest document era una declaració política de principis i objectius compartits que cobria aspectes com les polítiques de permisos, el suport als pares treballadors en el lloc de feina, l'increment de la participació dels homes en el creixement i en l'educació dels infants.

Quan es va aprovar la Recomanació, la Comissió Europea també donava suport a una Xarxa d'Atenció a la Infància, un grup d'experts de tots els països membres de la UE. Malgrat el seu nom, i la visió estreta de la qüestió de «l'atenció als infants» de la Comissió Europea, la Xarxa va optar per parlar de «serveis per als infants més petits». La idea era emfasitzar com aquests serveis poden i haurien de combinar molts rols per a tots els infants i les famílies; cura i educació dels infants, suport a les famílies, desenvolupament de la comunitat i d'altres...

Una de les tasques més importants de la Xarxa es va centrar en la qualitat dels serveis per als infants més petits, i va culminar en l'informe *Objectius de Qualitat en els Serveis Infantils*, publicat l'any 1995. Partint de les mesures establertes en la Recomanació del Consell de Ministres, aquest informe proposava 40 objectius per convertir-los en realitat. En l'informe, s'explica el procés de redacció, a través d'una esperançadora història de col·laboració europea que va comportar importants debats i negociacions (pàg. 16). El resultat és un document únic, que identifica principis i objectius comuns i que alhora reconeix la importància de les tradicions, la cultura i els valors diferents.

Com a antics membres de la Xarxa, no ens sap greu recuperar els Objectius de Qualitat, incloent una reimpressió dels 40 objectius originals (pàg. 16). Creiem que és un document europeu important. I, com demostra Jan Peeters en el seu article (pàg. 14), pot ser una guia valuosa per al desenvolupament de les polítiques nacionals i regionals. També creiem que, amb la Recomanació sobre la cura dels nens i les nenes del Consell de Ministres, els Objectius constitueixen la base per a una política europea més àmplia en relació a l'educació dels infants més petits –una política que vagi més enllà de la simple especificació del nombre de places per proporcionar algunes idees sobre l'organització i els continguts de l'educació.

Per tant, aquest número d'Infància a Europa planteja un repte a la Unió Europea i als seus estats membres. No

¿Cal que les institucions per a la infància i les famílies comparteixin alguns principis i valors europeus?

n'hi ha prou amb establir uns objectius per al nombre de places. Demanem a la Unió Europea, i també als nostres lectors, que revisin la Recomanació del Consell de Ministres i els Objectius de Qualitat de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió. Quin rol ha de tenir Europa en el desenvolupament dels infants més petits? No estem dient que els Objectius de Qualitat siguin el text definitiu sobre aquesta qüestió. Però sí creiem que són un bon punt de partida per debatre els rols complementaris de les polítiques locals, nacionals i europees en la creació d'unes millors condicions de vida per als infants d'Europa. Hi esteu d'acord?

Amb l'ampliació de la Unió Europea, ens sembla adequat que l'article del Focus dirigeixi la nostra mirada cap a l'Europa de l'Est, i cap a la història i el llegat de Janusz Korczak, el polonès pioner dels drets dels infants (pàg. 32). Gràcies a pioners com Korczak, els infants d'Europa ja no poden ser tractats, ni contemplats, simplement com a membres de la família. També són ciutadans amb drets –no només dels seus països respectius, sinó d'Europa.

Irene Balaguer és directora de la revista *INFÀNCIA* i membre de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Per a més informació: redaccion@revistainfancia.org

Peter Moss és professor d'educació infantil a l'Institut d'Educació de la Universitat de Londres. Per a més informació: peter.moss@ioe.ac.uk

El Consell d'Europa un defensor dels drets dels infants

Irena Kowalczyk-Kedziora

Irena Kowalczyk-Kedziora analitza el Consell d'Europa i la seva tasca en favor dels infants i els seus drets.

Des de la seva creació el 1949, el Consell d'Europa ha estat el principal defensor dels drets humans, l'imperi de la llei i la democràcia parlamentària. El Consell és la primera organització política europea al servei de tots els europeus i té 45 estats membres (tots els països d'Europa, incloent Rússia, Armènia, Azerbaidjan, Geòrgia, Islàndia i Turquia). El seu objectiu és construir societats estables basades en la llei i el respecte de la dignitat i els drets humans.

Els Drets Humans europeus

Els drets fonamentals de tots els habitants dels 45 estats membres estan protegits per la *Convenció europea dels drets humans*, aprovada pel Consell d'Europa l'any 1953, i complementada per la *Carta social europea* (1961) i la *Carta social europea revisada* (1996). Des del moment del seu naixement, un infant té dret a la protecció judicial, social i econòmica que li pertoca com a individu que està sota la jurisdicció d'un estat membre. Aquesta provisió inclou uns 154 milions d'infants, 44 dels quals són menors de cinc anys.

D'acord amb els articles 3 i 8 de la Convenció europea de drets humans (respecte per la vida privada i familiar; prohibició de la tortura, de la inflicció de danys i del tractament inhumà o degradant), els estats membres tenen l'obligació de prendre mesures per a la protecció dels infants contra qualsevol forma d'abús, i de promoure les bones relacions entre els infants i els seus progenitors. Però els infants, especialment els infants més petits, sovint són maltractats per les autoritats judicials nacionals.

El Tribunal Europeu de Drets Humans, que garanteix el compliment de la Convenció, té una experiència considerable en aquestes qüestions. S'ocupa, per exemple, dels maltractaments en l'entorn familiar i a l'escola, durant l'acolliment en una institució i en les famílies d'adopció o d'acollida; també garanteix el contacte amb els pares

en casos de divorci, d'acolliments fora de la família, en els processos judicials i en els casos de privació de llibertat. En diverses ocasions la Cort ha manifestat que els infants són especialment vulnerables i que, per tant, tenen dret a una protecció especial per part dels països signants de la Convenció europea de drets humans.

Càstig corporal

Els articles 3 i 8 van ser invocats en un dels casos recents més interessants, quan el Tribunal Europeu de Drets Humans va donar la raó a un infant de 14 anys que va denunciar que els càstigs corporals infringits pel seu padrastre contravenien la Convenció Europea de Drets Humans. La sentència va adjudicar una indemnització per danys a l'infant, tot i que anteriorment un tribunal anglès havia absolt el padrastre. Aquest cas il·lustra la qüestió general de protecció igualitària davant la llei.

Només una cinquena part dels infants europeus viuen en estats que hagin prohibit totalment qualsevol forma de càstig corporal. A la resta d'estats, el càstig

corporal es contempla com un mitjà legítim per imposar l'autoritat paterna. D'aquesta manera, encara que avui en dia sigui impensable –i estigui judicialment prohibit– pegar un adult, encara es permet, sovint judicialment i gairebé a tot arreu socialment, pegar un infant, o fins i tot un nadó.

En resum: la dignitat i el benestar físic dels infants no està tan ben protegit com el dels adults. Això col·loca el Consell d'Europa –la institució mare dels drets humans a Europa– davant un nou repte: aconseguir que el càstig físic desaparegui no només dels espais públics sinó de totes les àrees de la vida, especialment de l'àmbit familiar, de manera que els infants puguin gaudir plenament dels seus drets i desenvolupar lliurement el seu potencial emocional, intel·lectual i social. Per fer front a aquest desafiament, el Consell ha reclamat, en nombroses recomanacions a governs dels estats membres, que l'educació i el creixement dels infants estiguin lliures de tota violència. La primera d'aquestes recomanacions la va fer el Comitè de Ministres l'any 1985.

*Els 45
països
membres
del Consell
d'Europa*

Objectius

Un altre rol important del Consell d'Europa és la formulació d'objectius, el desenvolupament de polítiques en conformitat amb aquests objectius i l'assistència als estats membres per posar-los en pràctica. Això es fa a través de diversos mitjans, que inclouen conferències ministerials, estudis de comitès d'experts i seminaris nacionals organitzats a demanda dels estats membres. El Consell d'Europa també publica recomanacions.

El Consell d'Europa és especialment conscient de la necessitat d'educar els infants en un esperit de respecte pels drets humans i com a ciutadans actius que contribueixin a la cohesió de la societat europea. El CdE creu que aquest esperit s'ha de crear des del naixement, i defensa la socialització dels infants més petits. Ja a l'any 1981 el Consell va publicar una Recomanació (Rec (81) 3) relativa a l'atenció i a l'educació dels infants des del seu naixement i fins als vuit anys. Però l'àrea geogràfica que incloïa el Consell d'Europa en aquell moment era molt diferent, amb molts menys estats membres.

En la seva darrera Recomanació, de setembre del 2002, el Comitè de Ministres es dirigeix a un nombre més gran d'estats membres. Centrada en l'atenció als

infants, aquesta Recomanació (Rec (2002) 8) dóna suport al desenvolupament i al benestar dels infants. Demana als governs que introdueixin mesures per donar suport al desenvolupament de les escoles infantils; que siguin per a tots els infants, amb preus assequibles a totes les famílies, sigui quina sigui la seva situació financera; que estiguin organitzades d'una manera flexible i que tinguin una bona qualitat pel que fa a les qualificacions dels treballadors, les ràtios d'adults i infants, la mida i la composició del grup d'infants, la participació de les famílies, el programa d'activitats i l'entorn físic.

Aquesta Recomanació va ser explícitament inclosa en les conclusions de la XXVII Conferència de Ministres responsables d'Afers Familiars del Consell d'Europa, celebrada a Eslovènia l'any 2001 i dedicada a la conciliació de la vida familiar i laboral. El tema és especialment important en el moment actual, en un període de profunds canvis socioeconòmics que han provocat que a l'Est i el Centre d'Europa hagin desaparegut molts centres per als més petits, en un moment en què la protecció social està essent revisada arreu d'Europa, i en què el mercat laboral planteja nombrosos reptes per a les dones i els homes amb fills.

Irena Kowalczyk-Kedziora és funcionària del Directorat de Cohesió Social del Consell d'Europa, que és responsable de les polítiques d'infància i família. Per a més informació: irena.kowalczyk@coe.int

El Consell d'Europa

El Consell d'Europa, amb seu a Estrasburg (França), és un grup de 45 països, que inclou 21 estats de l'Europa Central i de l'Est. És una organització distinta a la Unió Europea (que integra 25 països), però cap país ha entrat en la Unió Europea sense formar part, primer, del Consell d'Europa.

El Consell es va crear per:

- Defensar els drets humans, la democràcia parlamentària i l'imperi de la llei.
- Desenvolupar acords per a estandaritzar les pràctiques socials i legals dels estats membres a tot el continent.
- Promoure la consciència d'una identitat europea comuna basada en valors compartits en totes les cultures diferents.

L'octubre de 1997, els Caps d'Estat i de Govern dels països membres van adoptar un pla d'acció per enfortir el treball del Consell d'Europa en quatre àrees: democràcia i drets humans, cohesió social, seguretat dels ciutadans i valors democràtics i diversitat cultural.

Per a més informació: www.coe.int

La majoria d'edat de la Unió Europea: obtindran ara els infants els seus drets com a ciutadans?

Bronwen Cohen

Bronwen Cohen explica el paper actual dels infants en la Unió Europea (UE) i avalua el significat de les mesures de la nova proposta de tractat.

Cent vint milions de ciutadans europeus són infants i joves, però no tenen cap paper reconegut dins la Unió Europea. Fins ara, mai han estat mencionats en els tractats oficials que ha establert la Unió i que determinen les seves activitats i iniciatives. D'acord amb el vocabulari de la Unió, els infants i les polítiques que els afecten directament no són àrees sobre les quals hi hagi competència per actuar.

Això no significa que la Unió Europea no afecti els infants. En la pràctica, la legislació i les polítiques establertes a nivell de la Unió Europea influencien la qualitat de les seves vides. Us en donaré alguns exemples: els afecta la normativa laboral dels països de la Unió, i els afecta la política educativa de la UE. Estan protegits –altra vegada indirectament– per un programa de justícia d'abast europeu contra el turisme sexual i la pedofília. Diversos informes han examinat la situació dels infants, i alguna vegada aquesta s'ha comentat en els documents sobre polítiques familiars. També han estat inclosos en alguns programes, com per exemple el programa de reducció de la pobresa o de desenvolupament rural –però en la mesura que són membres d'una família pobre o de persones que viuen en una àrea rural.

Igualtat de gènere i atenció als infants

D'una manera més significativa, als infants els afecten les polítiques de la UE que expressen el seu compromís amb la igualtat de gèneres, i especialment les dirigides a eliminar les barreres a l'ocupació femenina. De fet, un dels èxits més importants de la UE en aquest àmbit han estat les Directives que estableixen uns estàndards mínims per als permisos de maternitat i parentals (1993 i 1996). Ambdues Directives formen part del programa de la UE per a la igualtat de gèneres, però han generat beneficis importants per als infants més petits. Com a part del mateix programa, la Comissió Europea va crear un grup internacional, la Xarxa d'Atenció a la Infància i Altres Mesures per Conciliar les Responsabilitats Familiars i Laborals. La Xarxa, que va funcionar entre 1986

i 1996, va desenvolupar una tasca ingent en tres àrees: serveis per als infants, permisos per als pares i els homes com a cuidadors (el seu document Objectius de Qualitat es revisa en articles posteriors). Aquesta feina va contribuir a augmentar la consciència de tots els aspectes implicats en la cura i l'educació dels més petits i va centrar l'atenció en les diferències en els nivells dels serveis entre els estats membres.

L'any 1992, els governs dels estats membres van adoptar una Recomanació sobre l'Atenció a la Infància en què reclamaven el desenvolupament de mesures en les tres àrees estudiades per la Xarxa, juntament amb mesures per millorar les condicions laborals dels pares treballadors. La Recomanació no només exigia el desenvolupament d'accions, sinó que establia una sèrie de principis i objectius que havien de guiar aquestes accions. Més recentment, en una reunió a Barcelona l'any 2002, els estats membres van aprovar uns objectius per a l'oferta de places d'educació infantil: un 30 % de

places per als menors de tres anys i un 90 % de places per als infants entre tres i sis anys. Però, al contrari del que deia la Recomanació del 1992, aquests Objectius de Barcelona 2002, com se'ls sol anomenar, no deien res sobre com han de ser aquestes places: tot quantitat, cap paraula sobre la qualitat.

Els objectius i les polítiques de la UE afecten clarament els infants, però gairebé sempre de manera indirecta, en qüestions com la recerca del desenvolupament econòmic i de la igualtat de gèneres. Això ha permès l'entrada dels infants a la Unió Europea, però per la porta del darrera. La manca de responsabilitat directa sobre els infants per part de la UE crea molts problemes. Per exemple, quan calia prendre consciència dels problemes creats per la divisió històrica entre l'atenció i l'educació dels infants, la Recomanació sobre l'Atenció a la Infància només va poder referir-se als fills de pares que treballaven o estudiaven. Els Objectius de Barcelona 2002 només es refereixen, de manera similar, a «places d'atenció als infants». Aquesta aproximació estreta de mires ignora les necessitats de molts infants i

famílies i el potencial social, cultural i educatiu dels centres per als infants més petits.

Signes de canvi

Pot ser que aviat els infants tinguin visibilitat a la UE. El Tractat d'Amsterdam (1997) capacita a la UE per prendre «accions apropiades» per combatre la discriminació basada no només en el sexe sinó també en «l'origen racial o ètnic, religió o creença, discapacitat, edat o orientació sexual» (l'èmfasi és meu). I ara la nova proposta de Constitució Europea va més enllà: en la Part I es refereix a la protecció dels drets dels infants, i en la Part II defineix més detalladament què implica aquesta protecció dins la Carta de Drets Fonamentals:

- 1.** Els infants tenen dret a la protecció i atenció que sigui necessària per al seu benestar. Poden expressar els seus punts de vista lliurement. Aquests punts de vista han de ser presos en consideració en aquells afers que els afectin, d'acord amb la seva edat i maduresa.
- 2.** Els interessos de l'infant han de ser la consideració prioritària en totes les accions relacionades amb infants que desenvolupin les autoritats públiques o també les institucions privades.
- 3.** Cada infant té el dret de mantenir, de manera regular, una relació personal i contacte directe amb els seus pares, a no ser que això vagi en contra dels seus interessos.

Aquestes clàusules que defineixen els drets dels ciutadans més joves d'Europa són molt breus. Però la seva inclusió, després de molts anys de lluita per part de les organitzacions de defensa dels infants, representa un progrés important. Tot i això, no podem estar plenament satisfets amb la proposta actual. La referència als infants en els Tractats no implica necessàriament que la Unió Europea s'impliqui més en les polítiques que es consideren pròpies dels estats. Però sí hauria de permetre una aproximació més coherent a aquelles àrees de les polítiques o dels programes en els quals els infants, actualment, apareixen indirectament. Un exemple obvi d'això són les polítiques d'ocupació.

La Constitució podria donar suport a una aproximació més sistemàtica, que permetés escoltar i considerar la veu dels infants en totes les polítiques de la Unió Europea –com s'escolta, de manera creixent, a nivell local i nacional. A més dels principis democràtics, altres raons fan que sigui cada cop més important incloure la veu i les opinions dels infants en el desenvolupament de les polítiques de la Unió Europea. Per exemple: els joves tenen un interès més gran, i sovint un compromís més fort, amb el medi ambient. En un moment en què les tendències demogràfiques fan sorgir interrogants sobre l'edat en què els joves tenen accés al vot (veure el número 1 d'Infància a Europa), continua sent important que els punts de vista dels infants, com a ciutadans sense dret a vot, puguin ser escoltats d'altres maneres.

L'article II de la Carta de Drets Fonamentals de la proposta de Constitució és només un punt de partida. Garantir la seva efectivitat requerirà el suport d'un Comissari per a la Infància dins la UE. Però no hem de subestimar la importància d'aquest pas, ni la necessitat d'assegurar que construïm a partir d'aquest avenç. Un cert sentit històric va oferir una poderosa motivació als fundadors de la Unió Europea. Però el futur d'aquesta depèn dels nostres infants.

Bronwen Cohen és directora de *Children in Scotland*. Per a més informació: bcohen@childreninscotland.org.uk

Noves organitzacions de defensa de la infància a la Unió Europea

Fins ara, les organitzacions que representen els interessos dels infants no han disposat d'una infraestructura efectiva per influir en la Unió Europea. Dos fets recents poden ajudar a superar-ho. L'organització Eurochild, successora del breu Fòrum Europeu per al Benestar de l'Infant, organitza la seva conferència inaugural a Brussel·les el 26 d'octubre de 2004: *El combat contra la pobresa infantil a Europa –fer-ne una realitat*. Actualment Eurochild representa els interessos dels infants en el Programa de la Unió Europea contra l'exclusió social. La presidenta en funcions, Catriona Williams, diu:

«La participació a Eurochild estarà oberta a un ampli ventall d'organitzacions comunitàries i públiques implicades en el desenvolupament de polítiques i de serveis per als infants. Esperem que Eurochild serà una institució valuosa per a l'intercanvi de polítiques i pràctiques, com també per ajudar a que els infants tinguin una consideració més gran en l'àmbit de la Unió Europea.»

Per a més informació: www.eurochild.org

L'any 2003, la Xarxa Europea d'Observatoris d'Infància Nacionals estava formada per una diversos estats membres de la UE. ChildONEurope té com a objectiu promoure la comparació de les condicions dels infants i dels adolescents «i de les polítiques pertinents que se segueixen en els estats membres». En formen part vuit membres i set observadors, però s'espera que el nombre de membres augmenti. Més informació: www.childoneurope.org

Construir una visió comuna de la qualitat

Irene Balaguer

Irene Balaguer recorda com es van establir els Objectius de Qualitat i reclama un nou compromís europeu amb els objectius de qualitat en els serveis d'infància.

La publicació dels Objectius de Qualitat en els Serveis Infantils l'any 1996 va ser el resultat d'un exemple únic de col·laboració europea coordinada per la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea (vegeu pàg. 16 per a més informació sobre la Xarxa). Un seminari celebrat a Barcelona el 1990, organitzat per la Xarxa, em va permetre, juntament amb Helen Penn i Joan Mestres, l'elaboració d'un document pensat per provocar un debat a l'entorn del significat de la qualitat en l'educació infantil. El document suggeria alguns criteris per a la qualitat i definia quines accions eren necessàries per assolir-la. Assenyalava que la qualitat és un valor i feia èmfasi en la importància d'un procés democràtic per definir-la. Es van imprimir més de 20.000 còpies en nou llengües, i es va demanar l'opinió de moltes organitzacions i persones d'arreu d'Europa; la Xarxa va rebre més de 3.000 respostes.

Encoratjada per aquest interès, la Xarxa es va plantejar una nova tasca: el desenvolupament dels Objectius de Qualitat, que havien de permetre als estats membres assolir els objectius polítics acordats pels seus governs en signar la Recomanació sobre la cura dels nens i les nenes del Consell, el 1992. Altra vegada, la Xarxa es guiava per algunes idees sobre la qualitat: que la qualitat és un concepte relatiu, basat en valors i creences; que es tracta d'un procés important en ell mateix; i que aquest procés hauria de ser democràtic i continuat. La Xarxa va seguir aquest procés per redactar els seus Objectius de Qualitat, amb una proposta inicial (escrita amb Helen Penn), seguida de debats amb els membres de la Xarxa, de diversos redactats posteriors i encara més discussions.

Aquest procés va posar en evidència àrees on les diferències no es podien superar. Però també va permetre assolir un gran consens sobre l'educació infantil, com per exemple la necessitat de:

- Una política coherent i una responsabilitat única, depenent d'un sol Ministeri

- Finançament públic
- Una formació i uns salaris per als treballadors que reflecteixin la importància del seu treball
- Accés universal, gestió democràtica i avaluació participativa
- La impossibilitat de separar educació i atenció.

Però tot i que els membres de la Xarxa vàrem assolir un consens, també vàrem evitar una aproximació dogmàtica, tancada en sí mateixa. La nostra aproximació sempre va reconèixer que el debat sobre la qualitat hauria d'evolucionar contínuament, amb perspectives múltiples.

Mirant enrere

Aquest número d'Infància a Europa permet avaluar els Objectius de Qualitat (pàg. 16). Estan desfasats o són irrellevants? O encara poden contribuir a la millora de l'educació dels més petits? Com a coautora dels documents, m'agradaria destacar-ne tres aspectes positius. En primer lloc, es tracta la qualitat com una qüestió complexa –i la complexitat es considera un valor positiu, no quelcom que cal controlar. En segon lloc, es considera important tractar el procés

de definició i de desenvolupament de la qualitat com un procés democràtic i participatiu. En tercer lloc, l'aproximació flexible i oberta adoptada per la Xarxa implica que els seus dos documents es poden usar en molts contextos –del context nacional al local, de l'establiment de polítiques a la formació.

En retrospectiva, alguns dels aspectes dels Objectius de Qualitat també em preocupen, especialment quan se'n fa un ús que no era el que la Xarxa pretenia. Com vàrem escriure aleshores, els objectius són interdependents: «Formen una totalitat, interpretar-los aïlladament pot fer que perdin el seu significat, o pot dur a conclusions errònies». Però a vegades això s'oblida. Els objectius se singularitzen i es treuen de context; les idees i els valors essencials que els impregnen –com la responsabilitat pública de desenvolupar i finançar l'educació infantil o el caràcter indissociable de l'atenció i l'educació– desapareixen. De manera similar, algunes paraules importants, com «diversitat» i «flexibilitat» no sempre van acompanyades, com passa en els Objectius de Qualitat, d'altres paraules essencials, com «equitat» i «coherència».

Els 40 objectius de qualitat combinen objectius comuns amb el respecte a la diversitat.

Mirant endavant

Les eleccions del mes de març del 2004 van donar un tomb al govern espanyol, i hem d'usar aquesta oportunitat per treballar intensament i definir quina educació infantil volem. I per fer-ho, els Objectius de Qualitat poden fer un rol important. L'aproximació democràtica i oberta que els fonen els converteix en un valuós punt de partida per a tots els països, i en un lloc de trobada únic per al debat a tota Europa. Els Objectius combinen objectius comuns i respecte per a la diversitat. Provoquen reflexió i debat, però no uniformitat. Poden ser usats i debatuts en una Europa ampliada, perquè serveixen tant per als 25 països actuals com per als 12 que estaven representats en la Xarxa d'Atenció a la Infància.

La meva conclusió principal, mirant enrera i endavant, és que ara, més que mai, és necessari tornar a construir una iniciativa europea per als infants més petits, combinant el respecte per la diversitat amb la identificació de valors i objectius compartits. Inspirada per l'aproximació dels Objectius de Qualitat, aquesta iniciativa hauria de basar-se en quatre accions lligades:

- Un compromís amb la infància, basat en el reconeixement que els infants són ciutadans de la Unió Europea, amb drets que han de ser respectats i protegits.
- Un nou programa de treball, amb la participació de tots els estats membres, que comenci amb una avaluació de tot allò aconseguit des de la Recomanació sobre la cura dels nens i les nenes aprovada pel Consell el 1992, i els

efectes del treball sobre la qualitat de la Xarxa d'Atenció a la Infància.

- L'elaboració d'una directiva que garanteixi el compromís de la Unió Europea amb la infància, reconeixent el dret dels infants no només a una plaça en una escola, sinó en una escola que respongui a les seves necessitats i interessos al seu present i que possibiliti el desenvolupament de totes les seves potencialitats.
- Finançament europeu per donar suport a aquestes accions, i cohesió entre els diferents estats membres en el desenvolupament de l'educació infantil, per garantir la igualtat d'oportunitats per a tots els infants europeus.

Si Europa ha d'inspirar la confiança i el compromís dels seus ciutadans, els ha d'oferir, a més d'una visió econòmica, una visió social. Això implica polítiques clares i ambicioses que influenciaran les vides diàries de tots els seus ciutadans –joves i vells alhora.

Irene Balaguer és directora de la revista *INFÀNCIA* i membre de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Per a més informació: redaccio@revistainfancia.org

Quaranta objectius que inspiren les polítiques d'infància a Flandes

Jan Peeters

Jan Peeters reflexiona sobre la influència que els 'Objectius de qualitat en els serveis infantils' han tingut en els serveis d'infància de Flandes.

La Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea ha tingut una influència important en el pensament sobre la qualitat en diversos països europeus. Abans de la formació de la Xarxa, que va ser creada per la Comissió com a part d'un programa d'igualtat de gèneres, i que va funcionar entre 1986 i 1996, no hi havia hagut cap intent de desenvolupar un debat internacional sobre la qualitat. Això va començar a canviar l'any 1991, amb la publicació d'un document de debat de la Xarxa, La Qualitat en els serveis infantils. Aquest document, disponible en nou llengües, es va difondre en els diversos estats membres de la Unió per estimular el debat sobre els serveis per als infants per sota de l'edat d'escolarització obligatòria. El 1996, la Xarxa va publicar un segon document, Els Objectius de Qualitat en els serveis infantils (vegeu pàg. 16), que prenia en consideració tots els comentaris i oferia un marc de 40 objectius a assolir, es deia, en un termini de 10 anys.

Ambdós documents van atraure una atenció considerable, sobretot entre els investigadors, els formadors i els responsables polítics. Però fins a quin punt van influenciar els serveis i els professionals? En aquest article reviso l'impacte que aquests dos documents han tingut en la qualitat de l'atenció en la comunitat flamenca de Bèlgica.

El primer document de debat es va distribuir a Flandes durant l'any 1992. Va atraure l'atenció dels investigadors i dels treballadors, com es pot veure en algunes publicacions en les quals es mencionava explícitament. Per exemple, el 1993 el Vormingscentrum voor de Begeleiding van het Jonge Kind, VBJK (Centre de Formació i Recursos per a l'Atenció a la Infància) va publicar un informe –*Werken aan een betere kinderopvang* (Treballar envers una millor cura dels infants)– que analitzava els centres per als més petits sobre la base dels criteris debatuts en aquest primer document de la Xarxa.

Les conclusions de l'informe van inspirar la feina posterior de VBJK. Per exemple: sobre la base del debat inspirat pel document de la Xarxa, es va fer una proposta

d'un projecte de formació i ocupació que implicaria la creació de llocs de treball en els centres per als més petits per a dones pertanyents a minories ètniques. Aquest projecte es va iniciar el 1995 i va aconseguir que 25 dones es formessin i obtinguessin una feina. Avui s'ha produït un canvi d'actitud favorable a uns equips de treballadors més diversos.

Des de meitat de la dècada dels noranta, el sector de l'educació infantil ha estat fortament influenciat per una iniciativa governamental que es va debatre amb els diversos sectors implicats. Aquests grups es referien freqüentment als 40 objectius que proposava el segon document de la Xarxa, publicat el 1996. Per exemple, el criteri de la Xarxa en relació al nivell de formació del personal va influir el treball del grup de debat encarregat de la formació, i va posar de relleu les deficiències dels cursos de formació existents. Després de molta feina, ara podem parlar d'una política de formació per als treballadors del sector, amb noves iniciatives que prenen en consideració l'experiència anterior del personal sense qualificacions. Un altre exemple és l'ob-

jectiu de la Xarxa que estableix que un 20 % dels treballadors haurien de ser homes. Això va generar una campanya publicitària dirigida a augmentar el nombre d'homes que treballen en aquest sector, i ara la proporció d'homes que es formen com a educadors ha augmentat d'un 7 a un 20 %.

Enguany Flandes ha aprovat un nou decret de qualitat. Conjuntament amb

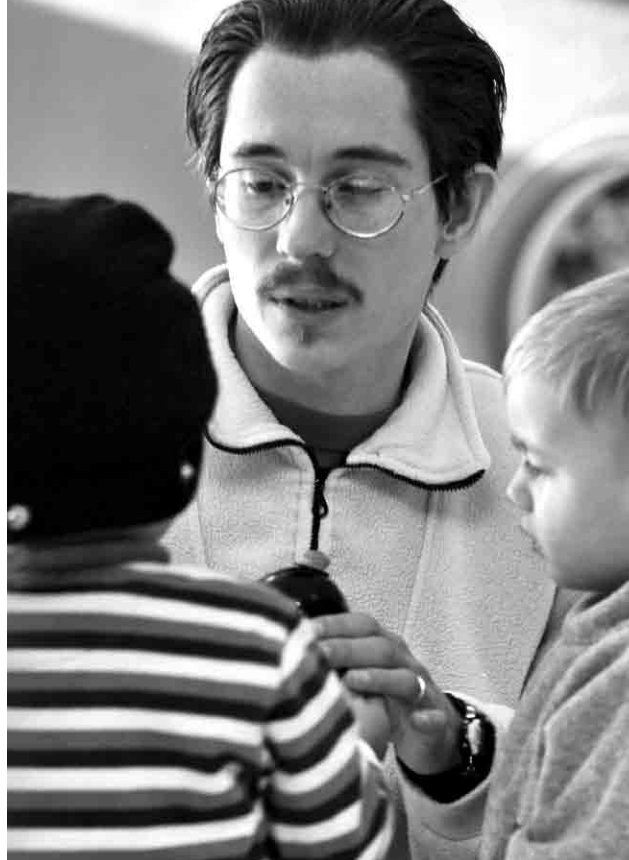

uns estàndards mínims que han de complir tots els centres d'infància, hi ha un nou procediment que requereix que cada centre elabori el seu projecte propi: el decret de qualitat exigeix que cada centre expliciti la seva línia pedagògica. Altra vegada, l'informe dels Objectius de Qualitat va ser una font d'inspiració, i va influenciar els requeriments de formació, la necessitat de fer que les línies educatives dels centres fossin més explícites i l'afegitó, entre els estàndards mínims, d'una clàusula de no discriminació.

El juny del 2003, els 40 objectius de la Xarxa van ser, altra vegada, en la base d'una avaluació dels centres per als infants. Aquesta avaluació mostrava que Flandes havia avançat enormement. És el cas, per exemple, del personal: la ràtio proposada per la Xarxa s'havia assolit. Els objectius també mostren els aspectes on són necessaris progressos addicionals: per exemple, encara hi ha molta feina a fer en l'àrea de la participació de les famílies i en la millora de l'accés als centres.

En resum, els dos informes de la Xarxa han tingut una gran influència a Flandes. Aquesta influència es pot atribuir, en part, al rol que la formació i el suport a les organitzacions han jugat per atraure l'atenció, reiteradament cap als 40 objectius. Alhora, els governs i el mateix sector han mostrat una gran obertura envers les propostes fetes per una organització europea –la Xarxa d'Atenció a la Infància– i això, sense cap dubte, ha tingut un efecte en les polítiques i en la pràctica.

Esperem que altres xarxes europees reprendran la tasca

El 20 % del personal han de ser homes.

iniciada per la Xarxa d'Atenció a la Infància. Potser aquest serà el rol d'Infància a Europa: ser un fòrum i un altaveu per a una nova era de col·laboració europea en els serveis per als infants més petits.

Jan Peeters treballa a VBJK en la Universitat de Gant. Per a més informació: jan.peeters@ugent.be

Objectius de qualitat en els serveis infantils

Aquests quaranta objectius, organitzats en vuit blocs, van ser redactats per la Xarxa Europea d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea, i es van publicar l'any 1996. La Xarxa establí un termini de deu anys per aconseguir-los.

Objectius polítics

1. Els governs han d'escoltar la opinió pública i dels professionals per preparar i publicar una declaració d'intencions coherent per als serveis d'atenció i d'educació dels infants de 0 a 6 anys, en el sector públic i privat, a nivell nacional i local/regional. Aquesta política ha d'establir principis, especificar objectius i definir prioritats i explicar com aquestes iniciatives es coordinaran entre els departaments competents.
2. A nivell nacional, s'ha de designar el departament responsable d'implementar aquesta política, sigui directament o a través d'una agència; a nivell local/regional s'ha de produir una designació equivalent de responsabilitat.
3. Els governs han de dissenyar un programa per desenvolupar la política que indiqui les estratègies per a la seva aplicació, que estableixi objectius i especifiqui els recursos disponibles. De manera similar, a nivell local/regional, el departament o agència responsable hauria d'establir un programa per al desenvolupament de la política i la pràctica.
4. Cal crear marcs legislatius per garantir que els objectius s'acompleixin en un període específic de temps, i que es revisin regularment, i que assenyalin les competències dels governs regionals i/o locals en la consecució dels objectius.
5. El departament o l'agència governamental responsable a nivell nacional ha de crear una infraestructura, amb estructures paral·leles a nivell local, per a la planificació, el monitoratge, la revisió, el suport, la formació, la recerca i el desenvolupament dels serveis.
6. El sistema de planificació i d'avaluació hauria d'incloure mesures d'oferta, de demanda i de necessitat que cobreixin tots els serveis per als infants més petits a nivell nacional, regional i/o local.

Objectius financers

7. La despesa pública en els serveis per als infants de menys de 5 anys no pot ser inferior a l'1 % del PIB, per tal d'aconseguir els objectius establerts per als serveis per a infants menors i majors de 3 anys.
8. Una part d'aquest pressupost s'hauria de destinar al desenvolupament de les infraestructures per als serveis. Com a mínim un 5 % d'aquesta partida s'hauria de destinar a serveis de suport i d'assessorament, incloent formació continua i en el lloc de treball, i com a mínim un 1 % s'ha de destinar a la recerca i el monitoratge.
9. Hauria d'existir un programa d'inversions per a la construcció i la renovació dels centres, lligat als objectius ambientals i de salut.
10. En els casos en què els pares paguin per serveis finançats amb fons públics, les quotes no han d'excedir, i han de quedar-se per sota del 15 % de la renda familiar mensual. Les quotes han de calcular-se en base a la renda per càpita, la mida de les famílies i altres circumstàncies rellevants.

Objectius per a nivells i tipus de serveis

11. Els serveis finançats amb fons públics han d'oferir places a jornada completa per:

- Com a mínim un 90 % dels infants entre 3 i 6 anys, i
- Com a mínim un 15 % dels infants menors de 3 anys.

12. Els serveis haurien d'oferir flexibilitat d'horaris i d'assistència incloent cobertura per a les hores de treball i el calendari laboral si els pares ho demanen.

13. Hi hauria d'haver una oferta de serveis que oferissin opcions als pares.

14. Tots els serveis han de reivindicar el valor positiu de la diversitat i garantir als infants i als adults una oferta que reconegui i doni suport a la diversitat de llengües, ètnies, religions, gènere i discapacitat, i que superi els estereotips.

15. Tots els infants amb discapacitats tenen dret a accedir als mateixos serveis que els altres infants, amb l'assistència apropiada del persona i l'ajuda d'especialistes.

Objectius educatius

16. Tots els serveis col·lectius per a infants entre 0-6 anys, tant en el sector públic com en el privat, han de tenir uns valors i objectius coherents, incloent una línia educativa definida i explícita.

17. Les famílies, els treballadors altres grups educatius haurien de definir i desenvolupar la línia educativa dels serveis.

18. La línia educativa hauria de ser àmplia i incloure i promoure, entre d'altres:

- L'autonomia de l'infant i el concepte d'ell mateix
- Relacions socials de convivència entre els infants i els adults
- L'interès per aprendre
- Les habilitats lingüístiques i orals, incloent la diversitat lingüística
- Conceptes matemàtics, biològics, científics, tècnics i mediambientals
- Expressió musical i habilitats estètiques
- Teatre, titelles i mim
- Coordinació muscular i control corporal
- Salut i higiene, alimentació i nutrició
- Coneixement de la comunitat local

19. La posada en pràctica de la línia educativa ha de ser explícita. Els serveis haurien de tenir un programa que cobreixi totes les seves activitats, incloent la línia pedagògica, l'agrupació dels infants, els perfils de formació pel personal, l'ús de l'espai i la manera com s'usen els recursos financers per aplicar el programa.

20. El context educatiu i d'aprenentatge hauria de reflectir i valorar cada família, llar, llengua, patrimoni cultural, creences, religió i gènere.

Objectius per la ràtio personal-infants

21. Les ràtios de personal haurien de reflectir els objectius del servei i el seu context ampli, i estar directament relacionades amb el grup d'edat i la mida del grup. Normalment, haurien de ser superiors, però no inferiors a:

- 1 adult: 4 places per a infants menors de 12 mesos
 - 1 adult: 6 places per a infants entre 12 i 23 mesos
 - 1 adult: 8 places per a infants entre 24 i 35 mesos
 - 1 adult: 15 places per a infants entre 36 i 71 mesos
- Les ràtios en la cura familiar de dia haurien de ser inferiors a:

- 1 adult: 4 places per a infants per sota de l'edat d'escolarització obligatòria (la ràtio inclou els fills propis del cuidadors familiar de dia).

22. Com a mínim un 10 % de la setmana laboral hauria de ser temps dedicat a la preparació i la formació contínua del personal, sense contacte amb els infants.

23. Per mantenir les ràtios, sempre hi ha d'haver un servei adequat de suplències.

24. El personal ha de poder disposar de temps addicional sense infants, dins l'horari laboral, per poder desenvolupar treball administratiu, domèstic i de tutoria.

Objectius per a la contractació de personal

25. Tot el personal qualificat dels serveis ha de rebre un salari no inferior al salari mínim nacional o local, que per als treballadors titulats hauria de ser comparable al dels mestres.

26. Un mínim del 60 % del personal que treballi directament amb els infants en serveis col·lectius ha de tenir una formació bàsica de tres anys, com a mínim, a partir dels 18 anys, que incorpori tant teoria i pràctica de la pedagogia i del desenvolupament infantil. Tota la formació hauria de ser modular. Tot el personal dels serveis (tant col·lectius com en la cura familiar de dia) que no estigui format a aquests nivells té dret a accedir a aquesta formació, fins i tot en hores de treball.

27. Tot el personal dels serveis que treballin amb infants (tant en l'atenció col·lectiva com en la cura familiar de dia) té dret a formació contínua en el servei.

28. Tot els treballadors, tant del sector públic com privat, tenen dret a afiliar-se a un sindicat.

29. Un 20 % dels treballadors dels serveis col·lectius han de ser homes.

Objectius mediambientals i de salut

30. Tots els serveis, en el sector públic i privat, han de complir les normes nacionals de salut i seguretat.

31. La planificació de l'entorn i la seva organització espacial, incloent el disseny dels edificis, els mobles i l'equipament haurien de reflectir la línia educativa del

servei i prendre en consideració l'opinió de les famílies, el personal i altres persones interessades.

32. Hi hauria d'haver espai suficient, interior i exterior, per permetre als infants jugar, dormir i usar els lavabos, i per satisfer les necessitats de les famílies i els treballadors. Normalment això implicaria:

- Un espai intern de com a mínim 6 m² per a cada infant menor de tres anys i de com a mínim 4 m² per a cada infant entre 3 i 6 anys (excloent els magatzems i els passadissos i accessos)
- Accés directe a un espai exterior de com a mínim 6 m² per infant

- Un 5 % adicional d'espai interior per a l'ús dels adults

33. Els serveis han de disposar de cuina, i han d'oferir aliments apropiats nutricionalment i culturalment.

Objectius per a les famílies

34. Les famílies col·laboren i participen en els serveis infantils. Tenen dret a donar i rebre informació i a expressar les seves opinions formalment i informalment. Els processos de presa de decisió han de ser plenament participatius, implicant els pares, tot el personal i, quan sigui possible, els infants.

35. Els serveis haurien de tenir lligams formals i informals amb la comunitat local.

36. Els serveis haurien d'adoptar processos de contractació que emfasitzin la importància de contractar treballadors que reflecteixin la diversitat ètnica de la comunitat local.

Objectius de funcionament

37. Els serveis han de demostrar com compleixen els seus principis i objectius, i de justificar el seu pressupost, a través d'un informe anual o per altres mitjans.

38. Tots els serveis haurien d'avaluar regularment els progressos dels infants.

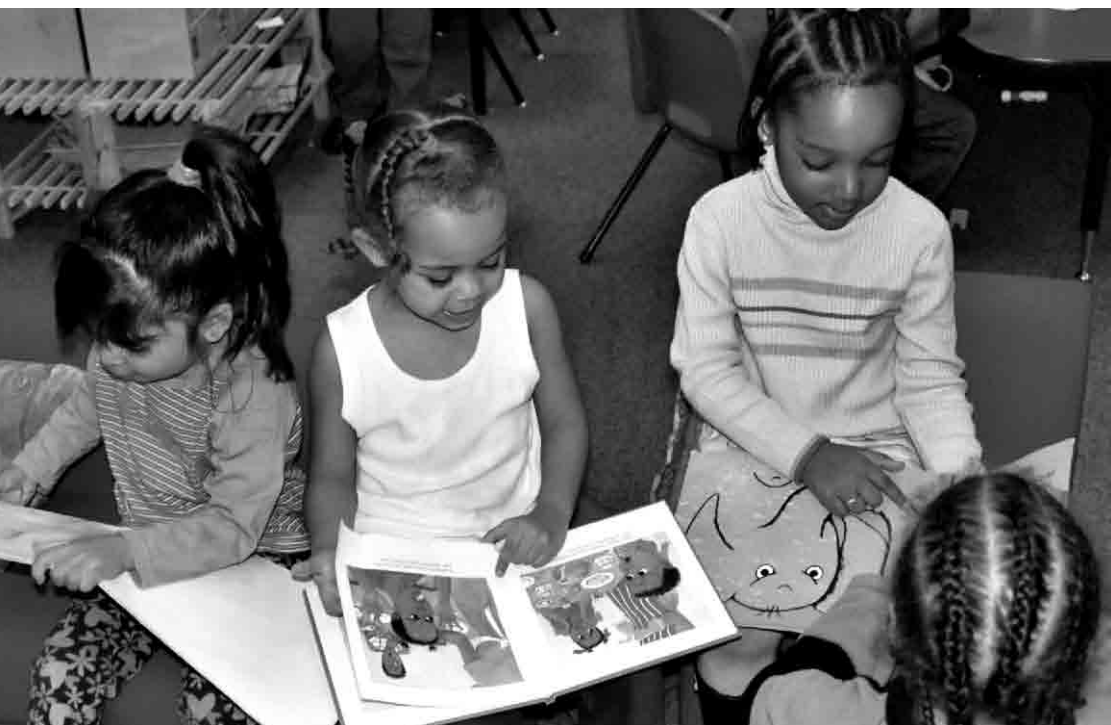
39. Les opinions de les famílies i de la comunitat han de ser una part integral del procés d'avaluació.

40. El personal hauria d'avaluar regularment el seu funcionament, usant mètodes objectius i autoavaluació.

L'educació de la infància a Europa

En les pàgines següents fixem la mirada en quatre països de l'Europa Occidental, on els centres per a la infància han sofert enormes canvis en els últims anys: Anglaterra, Alemanya, els Països Baixos i Suècia. Aquests països il·lustren la diversitat dels centres i fan sorgir una pregunta: què volem per als infants d'Europa? Al quadre de la pàg. 21 podeu veure algunes comparacions estatals.

Els canvis polítics normalment comporten canvis de direcció de l'educació infantil.

A Anglaterra, el 1997, un nou govern va situar l'educació entre les prioritats polítiques, però es va centrar, gairebé exclusivament, en les famílies i els infants més necessitats.

A Alemanya, el drama dels canvi polític en la manera de dur a terme la unificació ha fusionat en un dos sistemes pràcticament contradictoris –les mares de l'Est, acostumades a disposar de serveis a temps complet, i les mares de l'Oest, que s'esperava que es quedessin a casa.

Als Països Baixos, l'educació de la infància és a punt de convertir-se en un

mercat sense regles, sota la responsabilitat del ministre d'Afers Socials, el qual afirma que no vol tenir res a veure amb la pedagogia.

A Suècia, un plantejament universal estableix l'educació i l'atenció de manera conjunta dins d'un únic ministeri, com a part d'un nou èmfasi en l'aprenentatge des del naixement i al llarg de tota la vida.

Les diferències estatals i la terminologia política poden fer difícil la comparació, però el quadre resum comparatiu de la pàgina 21 –en què l'absència d'informació ja és en ella mateixa significativa– és indicatiu dels diferents plantejaments entre països amb un nivell de vida molt similar.

	Anglaterra	Alemanya	Països Baixos	Suècia
Producte Interior Brut per càpita (en \$ EUA, 2002)	27,100	26,600	29,400	26,800
Despesa pública total en serveis per a infants per sota de l'edat d'escolarització obligatòria i atenció als infants en edat escolar (sobre % del PIB)	0,4 % (2002-2003)	0,4 % (2002)	No hi ha dades	1,9 % (2002)
Edat d'escolarització obligatòria	5 anys	6 anys	5 anys	7 anys
Admissió precoç (no obligatòria) a l'escola	Sí (molts entren als 4 anys)	No	Sí (98 % dels infants de 4 anys)	Sí (la majoria dels infants de 6 anys)
Percentatge d'infants per sota de l'edat d'escolarització obligatòria en els serveis (2002)	0-2: 31 % 3-4: 58 %	Informació sobre els infants no disponible. Places en els centres: 0-2: 9 % (Oest 3 %, Est 37 %); 3-5: 90 % (Oest 88 %, Est 100 %)	Centres: 0-3: 25 %	Centres: 1-3: 65 % 4-5: 84 % Cura familiar de dia: 1-5: 8 %
% Despesa pública total en serveis per a infants per sota de l'edat d'escolarització obligatòria pagada pels pares	45 % (2002-2003)	No hi ha dades	44 % de la provisió d'escoles bressol per a infants per sota de 4 anys (2004)	11 % (2003)
Permís de maternitat i paternitat després del naixement	26 setmanes (la majoria amb reducció de sou)	24 mesos (la majoria amb reducció de sou)	12 setmanes (amb un 100 % del salari)	18 mesos (13 mesos amb un 80 % del sou)
Taxa d'ocupació de les dones amb fills per sota de l'edat d'escolarització obligatòria	53 % (2002)	31 % (infants 0-2) 57 % (infants 3-5) (exclou les dones amb permís parental)	Sense dades	75 %

Anglaterra

Peter Moss explica com a Anglaterra l'educació s'ha situat al centre de l'agenda política.

El Regne Unit integra quatre nacions: Anglaterra, Irlanda del Nord, Escòcia i Gales. Les polítiques es defineixen sobretot a nivell nacional, i hi ha diferències entre les quatre nacions. Cada nació, per exemple, té la seva legislació i marc curricular propi. Però en conjunt hi ha més semblances que diferències. L'article se centra en la nació més gran, Anglaterra.

Dècades d'abandonament

A mitjans dels anys noranta, els serveis per a la infància estaven en molt mal estat, després de dècades de desatenció per part del govern. Anglaterra estava situada força avall en el ranking europeu dels serveis amb finançament públic. Hi havia una oferta molt diversificada; cadascun dels serveis tenia un propòsit diferent: ludoteques i aules obertes durant unes hores a les escoles de primària per a infants de tres i quatre anys; escoles bressol i parvularis privats, amb ànim de lucre i mainaderes, per als pares treballadors; i diversos serveis dirigits a famílies amb problemes.

Com en molts altres països, la responsabilitat del govern sobre aquests centres i serveis estava repartida entre el Ministeri de Benestar i el d'Educació. Aquesta separació era un símbol de la divisió profunda de tot el sistema. D'una banda hi havia els «daycare» per als pares treballadors i els infants «necessitats», que també incloïen les ludoteques; i d'altra banda, les aules a les escoles. Aquests dos sistemes diferien en quasi tot –tipus d'instal·lació, personal, normatives, finançament, accés. Per posar només un exemple: els mestres titulats treballaven a les escoles, mentre que en els «daycare» hi treballava sobretot personal amb qualificacions baixes.

Les polítiques públiques oferien molt poc suport als pares treballadors. La majoria de famílies s'organitzaven a partir del treball a temps parcial de les mares, i amb l'ajuda dels avis. Les persones que volien uns serveis més formals per als seus fills havien de pagar-los. El Regne Unit era un dels pocs països d'Europa sense permís parental. El

permís de maternitat existia, però la majoria del període de permís era sense salari o bé molt mal pagat.

1997: Nou laborisme, noves prioritats

Des d'aleshores quasi tot ha canviat. El govern laborista, format l'any 1997, va fer de l'educació una prioritat política, reconeixent la seva importància per als objectius polítics clau: reduir la pobresa infantil, augmentar l'ocupació, i millorar els estàndards educatius nacionals. L'any 1998 es va aprovar un «Pla per a l'Atenció als Infants», amb l'objectiu de garantir «uns centres de qualitat per a tots els infants entre 0 i 14 anys, incloent tant l'educació formal com la informal». Alhora, la responsabilitat del govern es va transferir al Ministeri d'Educació.

Els canvis han anat molt més enllà que una simple reestructuració del govern. S'han pres mesures per augmentar les places, i s'ha reconegut el dret a la gratuïtat de l'educació de tots els infants de 3 i 4 anys. Les famílies de renda baixa amb infants que tinguin plaça al parvulari poden reclamar una ajuda en forma de reducció fiscal. També s'ha

millorat la regulació del sector privat: ara hi ha normes nacionals, i la responsabilitat de control s'ha transferit des dels ajuntaments a la inspecció escolar. Hi ha un nou currículum per als infants entre 3 i 5 anys que inclou més de 60 objectius d'aprenentatge.

Alhora, s'ha fet atenció a les característiques i condicions del personal. S'han racionalitzat les qualificacions existents en el sector, i s'han introduït qualificacions d'un nivell més alt per facilitar la promoció i la mobilitat professional. Amb un augment anual del personal estimat entre un 8 i un 10 %, el govern ha llençat una campanya nacional per incorporar més treballadors, i ha establert una quota de treballadors homes (un 6 %).

A més d'aquestes mesures generals, hi ha noves polítiques que s'adrecen a les zones més empobrides del país (un 20 % del territori). S'han establert més de 500 programes locals Sure Start. Aquests programes, dirigits als infants menors de 4 anys i a les seves famílies, desenvolupen i coordinen millor els serveis socials, de salut i d'educació dels infants en les àrees més deprimides, amb l'objectiu de millorar el seu desenvolupament, de donar suport a les famílies i d'augmentar l'ocupació dels pares.

La darrera mesura política adoptada pel govern proposa crear 1.700 «centres per a la Infància» abans del 2008. Altra vegada dirigits a les àrees territorials més empobrides, aquests centres integraran l'atenció i l'educació dels infants, a més d'oferir una sèrie de serveis addicionals, que incloguin orientació, suport i salut. D'acord

amb un informe recent, són centres «dissenyats per desenvolupar i difondre models d'excel·lència en l'oferta integrada de serveis que corresponen a diversos departaments del govern».

A més d'augmentar l'oferta, el govern laborista ha aprovat un conjunt de mesures per donar suport als pares treballadors, entre les quals s'inclouen els permisos de paternitat i parentals i l'extensió del permís de maternitat.

Avaluació i reptes

Des de 1997, els centres infantils són una prioritat de les polítiques del govern. S'ha produït una expansió i una inversió sense precedents. El nou currículum i el nou sistema regulador han estat molt ben acceptats. La inspecció ha conclòs que els centres han assolit el nivell fixat per les noves normes nacionals. Els cuidadors de dia familiars reben més assistència, incloent un suport a les «xarxes de mainaderes», agrupacions formals que ofereixen formació, recursos i suport. Els centres per a la Infància representen una aproximació integradora. També s'ha reconegut i millorat el dret dels pares treballadors a obtenir permisos laborals. Per primer cop, el govern està fent una política que contempla les necessitats de totes les famílies amb infants petits.

Són molt bones notícies. Però cal valorar-les en el context. Entre 1997 i 2003, la despesa pública en l'educació infantil ha augmentat aproximadament un 50 %; tot i això, només representa un 0,4 % del Producte Nacional Brut, per la qual cosa encara està molt lluny

de l'1 % recomanat pels Objectius de Qualitat de la Xarxa d'Atenció a la Infància de la Comissió Europea (pàg. 16). Les famílies encara paguen la meitat del cost, i la proporció augmenta força si es consideren només els serveis de cura dels infants (l'educació dels infants de 3 i 4 anys és gratuïta). Entre 1999 i 2003, una de cada dues places creades va tancar. L'increment real de places per als infants menors de 5 anys en aquest període va ser força modest: al voltant d'un 3 % de la població.

És cert que s'han pres mesures per millorar la qualitat, però encara resta molt per fer. Una recerca desenvolupada a nivell nacional va desvetllar grans diferències en la qualitat dels centres. De mitjana, els resultats més negatius es manifestaven en els centres privats, mentre que els millors resultats corresponien a les escoles i als centres per a la Infància.

Un altre exemple: tot i que s'han introduït noves polítiques de permisos, el permís parental és sense salari, inflexible i curt (13 setmanes per progenitor). El permís de maternitat és força més llarg que en qualsevol altre país (fins a 10 mesos a partir del naixement), reforçant la idea que les dones són les principals responsables dels infants més petits.

Encara s'ha de fer front a alguns problemes bàsics. Malgrat la transferència a Educació, l'establiment d'un sistema comú de regulacions i el desenvolupament dels centres per a la Infància, continuen existint grans diferències conceptuais i estructurals entre «l'atenció» i «l'educació» dels infants. Una de les diferències més òbvies té a veure amb els treballadors. El personal continua dividit entre mestres i educadors. A més de les grans diferències en la seva formació, els mestres poden guanyar el doble que els educadors, que com a mitjana tenen un sou que supera per poc el salari mínim.

Els centres per a la Infància són un intent de reduir la divisió entre l'atenció i l'educació dels més petits. Tot i això, el seu desenvolupament accentua una altra divisió: entre les àrees més deprimides i la resta del país. Les polítiques del govern, incloent-hi els programes

Sure Start i els centres per a la Infància, es dirigeixen a les àrees més pobres. A la resta del país, un 80 % del territori, és el mercat qui mana. S'espera que els pares treballadors amb fills busquin i paguin un servei. La majoria dels centres privats són negoci: el 85 %, per exemple, tenen ànim de lucre. L'educació infantil, com la resta del sistema escolar, es considera un mercat, amb escoles que competeixen entre elles i amb empreses multisectorials l'únic objectiu de les quals és obtenir diners per atraure clients. Aquest clima de competència impedeix satisfer les necessitats de tots els infants i les seves famílies.

Finalment, i malgrat tots els canvis dels darrers anys, un aspecte concret del sistema continua sent sagrat: l'escolarització obligatòria a partir dels 5 anys. De fet, la majoria dels infants anglesos entren a l'escola primària abans d'hora, de manera voluntària. La introducció del currículum, basat en el joc i que s'estén fins al primer any d'escola obligatòria, pot mitigar aquest començament. Però als 6 anys comença un Currículum més acadèmic. Per tant, les idees i les pràctiques pedagògiques a infantil i a l'escola obligatòria continuen essent contradictòries.

Els infants anglesos estan més ben tractats ara que fa deu anys. Tenen més centres a la seva disposició, es reconeixen les necessitats dels pares treballadors i hi ha un fort debat a l'entorn dels drets dels infants i la seva participació en la societat. La pobresa infantil ha començat a reduir-se: el Regne Unit ja no és el primer país en la llista dels països més pobres de la Unió Europea –tot i que encara està molt lluny del nivell dels Països Nòrdics. Quina direcció prendrà ara Anglaterra, un cop ha començat a fer front a l'abandonament, durant anys, dels serveis per a la infància? Continuarà mantenint la divisió, amb un sistema de doble itinerari, o avançarà cap a un sistema integrat i inclusiu per a tots els infants? L'última declaració del govern, que proposava un nou «objectiu a llarg termini... un Centre per a la Infància a cada comunitat», no resol el dubte.

Peter Moss treballa a l'Institut d'Educació de la Universitat de Londres. Per a més informació: peter.moss@ioe.ac.uk

Alemanya

un país amb dos sistemes d'educació infantil

Roger Prott i Kornelia Schneider

Descriure els serveis infantils a Alemanya a persones d'altres països representa una enorme dificultat. El govern nacional (federal) té un paper molt limitat, que es redueix essencialment a l'establiment del marc legislatiu amb uns requeriments molt generals, i a la promoció de projectes en àrees subdesenvolupades i en temàtiques noves. La responsabilitat principal sobre l'educació infantil la tenen els 16 estats (länder) que formen la federació, i els ajuntaments. Cada land estableix les seves regulacions, com per exemple les normes que els serveis han de complir i les quotes que han de pagar les famílies. A més, hi ha dos sistemes bastant diferents, hereus de la divisió entre Alemanya de l'Est i de l'Oest que va finalitzar amb la unificació l'any 1990.

La situació el 1990

En el moment de la unificació, l'Alemanya de l'Est tenia unes polítiques d'infància molt característiques: un permís parental de dotze mesos, amb el salari complet, i una oferta quasi universal de places per als infants fins als 6 anys, edat en què s'entrava a l'escola obligatòria. Els serveis infantils eren diversos: *krippen* (escoles bressol), *kindergarten* (parvularis) i també els *horte* (activitats extraescolars). La situació a l'Alemanya Occidental era força diferent: tres anys de permís parental, amb un salari reduït durant dos anys; places només per al 5 % dels infants menors de 3 anys (majoritàriament en *krippen* i en *tagesflegeplätzen* –mares de dia), per a un 75 % dels infants entre 3 i 6 anys (tot i que només un 10 % d'aquestes places són tot el dia); i places només per a un 5 % dels infants entre 6 i 10 anys. La distribució dels serveis també era molt desigual, amb uns nivells d'oferta molt superiors en algunes ciutats grans, com ara Berlín i Hamburg. El sistema de l'Alemanya de l'Est assumia que els pares tindrien feina, com a mínim a partir dels 12 mesos de l'infant. En canvi, a l'Alemanya de l'Oest es donava per fet que la mare es quedaria a casa com a mínim fins que l'infant fes 3 anys, i fins i tot després s'esperava que les mares estiguessin disponibles per dur els seus fills a dinar a casa des del *kindergarten* o l'escola.

Els dos sistemes també tenien un personal diferent. A l'Est, els treballadors estaven molt més especialitzats, i tenien formacions i professions diferents per treballar als

krippen, als *kindergarten* i als *horte*. Els *Hortezieher* (els monitors) i els *lehrer* (els mestres) rebien la mateixa formació, i només s'especialitzaven al final de la seva carrera. De fet, els *Hortezieher* s'encarregaven d'alguna activitat a l'escola (per exemple, música i jocs). En canvi, a l'Oest hi havia una professió i una formació genèrica (*erzieherinnen*) que qualificava els treballadors per a la feina en un ampli ventall de contextos: amb infants de 0 a 6 anys, en les activitats extraescolars, en residències i en altres serveis variats per a infants i joves.

Què ha canviat

Després de la unificació, l'atur va augmentar de manera dramàtica a l'Est, i els naixements van decreixer espectacularment. Com a resultat, es van perdre més de 300.000 places d'escola infantil i en les activitats extraescolars, i més de 70.000 llocs de treball. Ara, el nombre de places s'ha estabilitzat, amb una oferta per al 37 % d'infants menors de 3 anys, per a tots els infants entre 3 i 6 anys, i per al 68 % dels infants entre 6 i 10 anys. El sistema de l'Alemanya de l'Est també ha patit altres canvis: el permís pagat d'un any ha estat substituït per un permís de tres anys –com a l'Oest–, amb un salari màxim que representa només un 13,5 % de la mitjana salarial. Quant als treballadors, s'ha produït una situació paradoxal: els professionals de l'Est, majoritàriament més ben formats, s'han hagut d'adaptar al sistema de l'Alemanya Occidental. La formació i el treball especialitzat dels professionals de l'Est s'han substituït per l'aproximació generalista de l'Oest; perquè

la seva qualificació fos reconeguda a l'Alemanya Occidental, els treballadors de l'Est van haver de fer cent hores de formació especial.

Malgrat aquests canvis dramàtics, els cinc *länder* de l'antiga Alemanya de l'Est encara tenen els nivells d'oferta més elevats del món, a excepció dels Països Nòrdics. L'Oest encara està molt per darrere, tot i que les places per als infants de 3 a 6 anys han augmentat fins a cobrir el 88 % de la població. La raó per aquest augment es troba en una llei federal de 1996 que va reconèixer el dret dels infants a una plaça a temps parcial en un *kindergarten*. La proporció d'aquest tipus de places en horari complet també ha augmentat, però només representa un 24 % del total. En canvi, només hi ha hagut un augment molt petit en les places per als infants menors de 3 anys i en les activitats extraescolars.

A l'Oest han canviat les idees respecte als centres. Ara es reconeix la necessitat de més places per als fills de treballadors, especialment per als infants menors de 3 anys, en els *kindergarten* d'horari complet i en les activitats extraescolars. Molts serveis han adoptat uns horaris més amplis i flexibles, enfront del *kindergarten* típic de l'Oest, amb un horari només de 4 hores al matí. Cada cop més centres, a l'Est i a l'Oest, compten amb grups d'edats heterogènies, i el fora escola també ha aplicat aquest sistema (si a l'Est l'oferta d'activitats extraescolars ja es feia a les escoles, a l'Oest el govern federal està promovent l'ampliació de l'horari en escoles). De manera creixent, els infants amb discapacitats s'integren als centres ordinaris.

D'altra banda, des de principi dels noranta, s'ha iniciat un debat sobre la qualitat i la tasca educativa, ara estimulat pels pobres resultats obtinguts per Alemanya en l'informe PISA –una influent comparació dels coneixements dels joves de 15 anys en lectoescriptura, matemàtiques i ciències. Aquests resultats han comportat un debat crític sobre el sistema escolar alemany, amb especial atenció al rol dels *kindergartens* en la preparació dels infants per a l'escola. En un símptoma de l'interès renovat per la qualitat, el 1999 el govern federal va llençar la *Iniciativa nacional per a la qualitat*, que desenvolupa criteris i mètodes per avaluar la qualitat en cinc àrees, que inclouen els *krippen*, els *kindergarten* i els *horte*.

Un altre fenomen en el mateix sentit ha estat el desenvolupament, a tots els *länder*, de 'programes educatius' (*Bildungsprogramme*), que estableixen guies per a la tasca educativa en els *kindergartens* –encara que les grans diferències en els objectius i continguts de les guies de cada *land* il·lustren la diversitat del sistema federal alemany. Paral·lelament, es discuteix molt sobre una nova concepció de l'educació, que posa èmfasi en el rol actiu dels infants en la coconstrucció de coneixement i, per tant, en la seva participació en l'educació i desenvolupament.

Avaluació

Ara mateix, els centres infantils estan rebent més atenció que mai en la història de la República Federal d'Alemanya. Des de diversos àmbits socials –la política, l'economia, els mitjans i la ciència– es posa èmfasi en la importància d'aquests centres i en la necessitat de desenvolupar-los, quantitativament i qualitativament. Ja no es veuen, com passava fins fa poc a l'Oest, com una solució d'emergència per a l'atenció i protecció dels infants més necessitats, sinó com una condició essencial per a l'equilibri entre vida familiar i laboral i per millorar de l'educació.

Malgrat això, els progressos són molt lents. S'han fet esforços per incrementar el nombre de places de *kindergarten* (a l'Oest, ja que a l'Est ja hi eren). Però cal afrontar dècades d'escassa inversió, i el creixement de l'oferta

per a infants de 3 a 6 anys a l'Oest va en detriment de la creació de més places per a altres grups d'edat.

Hi ha una sèrie de problemes fonamentals que impedeixen augmentar les places i millorar-ne la qualitat. Es necessiten més recursos i més suport a la pràctica per satisfer les expectatives creixents en el treball pedagògic i en la qualitat, i per respondre les demandes creixents de suport social a les famílies i als barris. També cal millorar la formació dels treballadors

La formació dels *erzieherinnen* té un nivell força baix. És una carrera de 4 anys: els dos primers, d'experiència laboral, i dos anys més en un institut tècnic. Hi ha moltes persones que argumenten que aquesta formació hauria d'allargar-se amb un tercer nivell –que és el nivell de formació dels mestres. Alhora, també es diu que cal vetllar per satisfer les necessitats educatives especials dels infants més petits, i assegurar que els seus centres no imitin l'escola. Una conseqüència del nivell intermedi de formació dels treballadors és que estan més mal pagats que els mestres; una segona conseqüència és que la presència i la representativitat de la pedagogia infantil a la universitat és molt limitada, amb pocs investigadors i professors.

A Alemanya, els centres infantils tenen una triple funció: atenció, educació i desenvolupament dels més petits. Hi ha un consens creixent que aquestes tasques estan interrelacionades i no poden funcionar separatament. Però també hi ha certa preocupació perquè les necessitats de l'escola i la seva visió estreta de l'educació poden tenir una influència excessiva en el treball dels centres infantils, sobretot perquè l'escola té un estatus més elevat i perquè, després de l'informe PISA, es dona molta importància a les seves necessitats i a la millora dels seus resultats.

El paper de l'educació en els centres per als més petits també pot tenir altres efectes. Actualment, el govern federal participa en els centres infantils perquè es defineixen com a part del benestar dels infants –i aquesta és una àrea en què el govern federal té competències. Però si es defineixen sols com a educatius, el govern federal en podria quedar exclòs, ja que l'educació (d'infants i joves) és responsabilitat dels *länder*. I tot i que el paper del govern

federal és limitat, molts es preocuparien si perdés competència sobre els centres infantils, amb les polítiques d'infància i l'oferta en mans de 16 *länder* diferents.

Es necessita, amb urgència, garantir un sistema de finançament estable i unes quotes familiars acceptables. Ara el govern federal proposa un increment dels centres per als infants menors de 3 anys, de manera que cobreixin el 20 % de la població, i hi destinarà 1,5 bilions d'euros addicionals. Però no està clar com s'arribarà a aquesta xifra, ni si serà suficient, ni com es transferirà als ajuntaments (que financien els serveis) de manera que s'asseguri que els diners es destinen realment als centres infantils.

Finalment, la predicció que els naixements encarà cauran més a l'Alemanya Occidental representa una gran oportunitat. Potser seria possible convertir l'excedent de places de *kindergarten* en places per a infants més petits. Però l'augment de la natalitat a l'Est també representarà un repte; el 2015 es necessitaran 30.000 treballadors addicionals. També a l'Est cal mantenir l'oferta existent i –més que a l'Oest– aplicar la nova concepció de l'educació per la qual els infants no són objectes que cal omplir d'un coneixement predeterminat sinó coconstructors competents, capaços de participar activament en la seva educació.

Roger Prott és assessor i expert en formació. Per a més informació: Rogerprott@freenet.de. **Kornelia Schneider** treballa d'investigadora al *Deutsches Jugendinstitut*. Més informació: kschneider@dji.de

Països Baixos

Liesbeth Schreuder descriu la crisi que l'entrada en un mercat desregulat ha provocat en els centres holandesos

Als Països Baixos, els infants comencen a anar a l'escola a partir dels 4 anys. El primer any, hi van de manera voluntària; l'escolarització obligatòria s'inicia als 5 anys. Per tant, als Països Baixos quan parlem d'educació infantil ens referim a escoles per als infants menors de 4 anys, i totes les nostres estadístiques es refereixen a aquest grup d'edat. Cap d'aquests centres forma part del sistema educatiu, que només entra en joc quan els infants comencen l'escola obligatòria als quatre anys. Els canvis recents en els centres infantils holandesos s'han d'entendre en aquest context.

1989: un estímul per al sistema

Els serveis per a la infància, per als fills de pares treballadors, sempre han estat una preocupació marginal als Països Baixos. Fins fa molt poc el percentatge de dones treballadores amb fills era molt baix, i la majoria de mares treballadores tenien feines de mitja jornada. L'any 1990, només un 3 % dels infants menors de 4 anys anava a una kinderdagverblijf (escola bressol), amb llargues llistes d'espera, i menys d'1 % de contractava gastouder (cuidadors familiars de dia). Els únics serveis infantils que creixien eren els peuterspeelzaal (ludoteques), que van començar a sorgir a partir de 1965. Les ludoteques eren, de fet, el recurs més utilitzat pels holandesos amb fills entre dos anys i mig i quatre. Gairebé tots els districtes tenien el seu peuterspeelzaal, i l'any 1990 hi assistien la meitat dels infants de dos anys i mig i un 70 % dels infants de 3 anys d'Holanda. Només estaven obertes, de mitjana, sis hores a la setmana, i no representaven cap solució real per a les necessitats dels pares amb obligacions laborals.

La situació va començar a canviar el 1989. En aquell moment, davant del creixement accelerat del nombre de mares treballadores, el Ministeri de Benestar va establir el que es va anomenar una «mesura estimulants», l'objectiu de la qual era l'expansió dels serveis infantils: escoles bressol, cura familiar de dia i activitats extraescolars. La mesura va introduir el principi de finançament a terços: es concedirien fons públics a través de

les autoritats locals, però només si els pares i les empreses també feien contribucions econòmiques. Així, les polítiques holandeses feien gran èmfasi en l'atenció als fills de pares treballadors i en la participació dels empresaris.

Aquest programa «d'estimulació» es va mantenir fins al 2003, i ha aconseguit augmentar l'oferta: al final del programa, un 25 % dels infants menors de 4 anys tenen plaça en una escola bressol, i un 7 % dels infants majors de 4 anys feien activitats extraescolars. Malgrat el creixement, la demanda d'escoles bressol continua superant l'oferta. Els pares encara recorren a mètodes informals, com els avis o els cuidadors familiars de dia. Sovint es queixen dels costos elevats dels serveis formals com les escoles bressol, i en gran mesura es continua pensant que els avis i els cuidadors familiars de dia són més de fiar i més agradables amb els infants. Els mitjans també contribueixen a la mala imatge de l'escola infantil.

En tot aquest procés de canvis, les ludoteques –contra el que s'esperava– encara són tan populars com abans. Encara que hagin augmentat les escoles bressol, i tot i que no formaven part de la política

«d'estimulació», l'assistència a aquests centres no ha disminuït. Les estadístiques mostren que els pares treballadors hi segueixen portant els seus fills, i ho combinen amb solucions informals.

La política del govern en els anys noranta també va mostrar la seva preocupació per la qualitat. L'any 1995 es van aprovar normatives nacionals que afectaven els centres per a infants menors de 4 anys i les activitats extraescolars, però no les ludoteques. Aquestes regulacions feien referència a una sèrie de requisits, que incloïen la mida màxima dels grups, les ràtios treballador-infants, els requeriments mínims d'espai, la qualificació del personal, l'obligació de mantenir informats els pares, i algunes normes de salut i seguretat. Per exemple: la mida màxima del grup d'infants entre un i quatre anys era de 16 infants, i hi havia d'haver com a mínim un adult per cada cinc infants entre 12 i 24 mesos; un adult per cada sis infants entre 24 i 36 mesos i un per cada vuit infants entre 36 i 48 mesos. També hi hauria d'haver, per cada infant, 3 metres quadrats d'espai interior i 4 metres quadrats d'espai a l'exterior.

Si complien aquestes normes bàsiques, els centres infantils obtenien una llicència concedida pels ajuntaments, i se'ls sotmetia a una inspecció anual. Aquest marc regulador va proporcionar certa estabilitat al sector durant l'expansió dels anys noranta. Assegurava que, d'acord amb les mesures de qualitat acceptades internacionalment, els Països Baixos obtenien uns resultats raonablement bons, tot i que la mitjana ha caigut una mica entre l'any 1995 i el 2001; l'incre-

ment de l'oferta va afectar la qualitat. Als Països Baixos, una de les dificultats que impedeixen una educació de qualitat per als més petits (sobretot per als nadons) és el costum, molt estès, de dur els infants als centres només dos o tres dies per setmana, i molt poques hores. Sovint el personal també treballa només a temps parcial. Això pot provocar que els infants es trobin, cada dia, amb infants i adults diferents en el seu grup.

A més de les regulacions del govern, el sector ha creat un sistema d'acreditacions, que inclou –aquest cop sí– les ludoteques. Els centres són avaluats per una organització independent, i si superen aquesta avaluació reben una acreditació. Els estàndards establerts en aquest sistema s'ocupen sobretot de processos com l'existència d'una estructura clara de comunicació entre la direcció i els treballadors, l'aplicació d'una política pedagògica i l'avaluació del grau de satisfacció dels infants i les seves famílies.

La llei del mercat

Amb la introducció d'una nova llei, al mes de gener de 2005, els centres infantils holandesos esdevindran un mercat desregulat, amb totes les diferències de cost i qualitat inherents a qualsevol mercat. Les ludoteques no estan incloses en aquesta legislació. Els canvis principals afecten el finançament i la qualitat dels centres i el paper de les famílies.

Amb el nou sistema, les famílies pagaran el cost total dels centres, i això els donarà dret a reclamar una subvenció de les autoritats locals. La quantitat total de diners concedits dependrà de la renda familiar, i oscil·larà entre la denegació de la subvenció i un màxim del 63 % del cost –tot i que s'establirà un límit superior als costos pels quals es pot reclamar el subsidi. Els pares també poden demanar a qui els contracti que contribueixi a sufragar aquests costos (amb una aportació màxima, per part de l'empresa, d'una sisena part dels costos). Si l'empresa no paga res, els pares amb rendes baixes rebran una subvenció pública addicional. La part restant del cost l'han de cobrir els pares. La idea del govern és que aquest sistema encoratjarà un comportament de mercat, de manera que els

pares compararan preus i la competència mantindrà costos baixos. En general, l'objectiu és que govern, agents socials i famílies paguin respectivament un terç dels costos, comparat amb el 44 % que ara mateix paguen les famílies.

Ahora, es suprimeixen les normatives estatals. La raó oficial és que el sector hauria de ser prou madur per determinar la seva qualitat. A més, el mercat es regeix per la competència, i les normes del govern la distorsionen.

Finalment, és obligatori que les escoles infantils comptin amb un consell escolar. L'escola hi ha de consultar tots els temes importants, incloent la línia pedagògica.

Avaluació i reptes

En els propers deu anys es modificarà dràsticament el panorama de l'educació dels infants més petits dels Països Baixos. Les escoles bressol i la resta de serveis per als més petits passaran de ser considerats una oferta centrada en el benestar dels infants a un filó d'ocupació. Això es reflecteix en el traspàs, l'any 2002, de tots els centres i serveis infantils des del Ministeri de Benestar al Ministeri d'Afers Socials i Ocupació. L'únic servei que continua depenent del Ministeri de Benestar són les ludoteques. De fet, el ministre d'Afers Socials ho va expressar clarament quan, durant el debat de la nova legislació al Parlament, va manifestar: «Jo no sóc un ministre d'Afers Pedagògics». En altres paraules: no em molesteu amb preguntes i preocupacions sobre l'aspecte educatiu de les escoles infantils.

Els fets descrits en aquest text tindran altres conseqüències importants per a la infància holandesa. Les escoles infantils i les ludoteques no només són responsabilitat de Ministeris diferents, sinó que també s'integren en diferents marcs polítics. Encara que facin una feina semblant, aniran en direccions oposades. Aquesta nova divisió afebleix el sector, i és una excepció als progressos d'altres països cap a un sistema educatiu integrat.

A partir del 2005, les escoles infantils i les activitats extraescolars ja no hauran de satisfer els estrictes requeriments de qualitat del govern. Això comportarà encara més diferències en la seva qualitat. Es pot esperar, per exemple, que les escoles bressol que acullin

infants de grups socials de renda baixa tinguin uns grups d'infants més grans que les escoles bressol amb infants de famílies amb renda alta. Aquesta situació representa l'antítesi de la política del Ministeri d'Educació, que proposa reduir la mida dels grups en aquells casos de risc en què els infants tinguin desavantatges educatius.

Finalment la nova legislació, combinada amb els canvis més recents, pot reduir l'assistència a les escoles bressol per part de les famílies. En els últims dos anys, l'augment de les quotes ha generat nombroses queixes dels pares. Uns pares que, en qualsevol cas, s'han d'espavilar per atendre els seus fills, cosa que està generant la opinió que els infants estan millor a casa. Actualment, a les escoles infantils hi van majoritàriament els fills de famílies amb un nivell educatiu molt alt. I pot succeir que en el futur, amb la nova legislació que afavoreix el finançament de l'escola infantil per a les famílies de rendes baixes, les famílies amb rendes mitjanes o altes tinguin més dificultats per pagar el seu cost –sobretot si no obtenen la subvenció del govern ni de la seva empresa.

Als Països Baixos, el sector de l'educació infantil està en crisi. Si es vol evitar el desastre, en el futur s'hauran de demostrar els efectes positius de l'escola en el desenvolupament dels infants.

Liesbeth Schreuder és psicòloga infantil i treballa a l'Institut dels Països Baixos per l'Atenció i el Benestar dels Infants. Per a més informació: L.Schreuder@nizw.nl

Inge Johansson

Inge Johansson analitza el context i les conseqüències de la decisió del govern suec de traspasar els serveis d'infància al Ministeri d'Educació.

Suècia té una llarga tradició de serveis públics per als infants que encara no tenen edat d'anar a l'escola obligatòria. L'expansió d'aquests serveis va començar a finals dels seixanta, derivada de l'objectiu governamental de crear una societat forta que donés suport a l'entrada de les dones al mercat laboral, o que fomentés que estudiessin encara que tinguessin fills petits. Un altre objectiu de fons era promoure una responsabilitat compartida entre mare i pare sobre els fills de la família. Els serveis públics es consideraven part d'un sistema més ampli de suport social per a les famílies i els infants, un suport que incloïa també permisos parentals pagats. Creats el 1974, en l'actualitat aquests permisos parentals tenen una duració de 450 dies, majoritàriament amb una reducció salarial d'un 20 % del total.

La integració de l'educació i l'atenció

L'expansió també es basava en un altre objectiu clar: crear una oferta universal i integrada. El govern va crear una Comissió Nacional d'Atenció a la Infància que havia de sotmetre-li propostes sobre com integrar l'educació i l'atenció en els centres per als més petits. En el seu informe de 1972, la Comissió va rebutjar la divisió entre el concepte que identificava la cura dels infants amb l'alleugeriment de la pobresa i, pel contrari, les activitats educatives amb els infants de famílies en millor situació econòmica. Ben al contrari, l'educació i l'atenció de tots els infants havien d'anar unides com una realitat indissociable en el *förskola* (l'escola infantil), un centre que acull infants menors i majors de 3 anys i en el qual la majoria de treballadors, els *förskollärare* (mestres d'escola infantil) havien de tenir una formació pedagògica.

Immediatament després d'aquest informe es va produir una expansió ràpida, sobretot de les escoles infantils, però també dels centres públics d'atenció familiar de dia. Entre 1970 i 1998 el nombre d'infants que anaven a un centre infantil durant tot el dia es va multiplicar per deu. Inicialment, la demanda superava en molt l'oferta;

molts pares van haver d'esperar una plaça. En aquell moment eren sobretot els pares de classe mitjana els que volien i obtenien places. Però amb el temps aquesta diferència ha desaparegut i les llistes d'espera s'han reduït. El 1993 es va aprovar una altra llei, segons la qual els ajuntaments tenien l'obligació d'oferir una plaça en els centres infantils a tots els infants majors d'1 any els pares dels quals treballessin o estudiessin.

S'han produït altres canvis. A principis dels anys noranta, l'Estat va descentralitzar el poder cap als ajuntaments. Es van establir una sèrie d'objectius i principis generals en l'àmbit nacional, però la seva interpretació depèn de cada ajuntament, que té llibertat total per organitzar els centres d'acord amb les necessitats i polítiques locals. Com a part d'aquest procés, els centres privats podien rebre finançament públic. Després d'un augment inicial, aquests centres privats s'han reduït i ara representen aproximadament un 15 % de tota l'oferta. A més, la majoria són cooperatives de pares, i molt pocs tenen ànim de lucre.

1996: la transferència a educació

L'any 1996, la responsabilitat sobre els centres infantils i sobre els *fritids* (activitats extraescolars) es va traspasar del Ministeri de Benestar al d'Educació. Aquests serveis sempre han tingut una funció dual: donar suport al desenvolupament i l'aprenentatge dels infants i permetre als pares combinar la vida familiar amb el treball o els estudis. La doble funció es manté, encara, quan aquests serveis formen part del sistema educatiu.

Durant aquest període, hi va haver un llarg debat sobre l'edat d'entrada a l'escola obligatòria. Fins aquell moment, els infants hi entraven als 7 anys, i un comitè governamental va considerar la possibilitat d'avançar l'edat d'entrada als 6 anys. El resultat final va ser un compromís. L'escolarització obligatòria comença als 7 anys, però els infants de 6 anys tenen dret a anar a l'escola de manera voluntària. Com que actualment la majoria dels infants aprofiten aquesta possibilitat, avui l'escola infantil es considera el sistema dels infants entre 12 i 60 mesos d'edat.

El canvi de competència sobre els centres d'infantil, ara responsabilitat del

Ministeri d'Educació, va fer que l'educació infantil sigui la primera etapa d'un sistema educatiu coherent. El Primer Ministre suec va justificar el traspàs com a part d'una nova prioritat: l'aprenentatge al llarg de tota la vida, des del naixement. Des de l'entrada de l'educació infantil en el sistema educatiu s'han produït altres canvis. Un altre comitè governamental va preparar un currículum per a l'educació infantil, que el govern va aprovar el 1998. D'acord amb el principi descentralitzador habitual a Suècia, el currículum és un document marc molt breu, que només inclou els objectius i les línies generals per a l'escola infantil. Els ajuntaments són responsables de la seva interpretació i aplicació.

Hi ha un altre currículum distint per a l'escola obligatòria, que inclou els grups d'infantil i les activitats extraescolars. Però ambdós currículums són semblants, i coherents. El currículum d'infantil estableix els valors fonamentals per a l'escola infantil, com també els objectius, les tasques i les línies mestres de les activitats. Es refereix a «objectius a aconseguir», objectius amplis per al desenvolupament i l'aprenentatge individual dels infants. A l'inrevés que amb el currículum escolar, els resultats no s'avaluen formalment en notes i avaluacions.

Educació infantil universal i nova formació dels mestres

Ara el dret a l'educació infantil és universal. Tots els infants majors d'1 any tenen dret a una plaça, encara que els seus pares estiguin a l'atur o gaudeixin d'un per-

mís parental. També s'han introduït canvis en els pagaments de les famílies. Tradicionalment, perquè els fills anessin a un centre infantil les famílies havien de pagar una quota. De mitjana, aquesta quota representava un 18 % del cost total de la plaça, però hi havia grans variacions depenent de la renda familiar i de la política de quotes de cada municipi.

El govern ha introduït dos canvis amb l'objectiu de millorar l'accés a l'educació infantil de tots els infants. Des del 2003, tots els infants de 4 i 5 anys tenen dret a anar a l'escola infantil gratuïtament, durant un mínim de 525 hores per any. Una altra iniciativa, aprovada el 2002, permet als ajuntaments participar en un pla governamental que fixa una quota màxima per a totes les famílies. Gairebé tots s'han incorporat al pla, pel qual reben del govern central una subvenció que els permet cobrir els costos. Ara, la quota màxima que paguen els pares és de 125 euros al mes per al primer fill que vagi al centre, i es redueix per a cada fill addicional.

Potser el canvi més radical posterior al traspàs a educació és la reforma del sistema de formació dels mestres. Amb anterioritat a la reforma, hi havia cursos de formació diferents per als mestres d'educació infantil, per als mestres d'escola i per als pedagogs del fora escola. Des del 2001, aquestes formacions s'han unificat en un sol sistema. Ara tots els estudiants –no importa si volen treballar amb infants d'1 any o de 15– comencen els seus estudis amb una formació comuna de 18 mesos. En els dos anys posteriors a aquesta formació unitària, els estudiants

poden escollir un camp entre diversos àmbits d'estudi i dues especialitzacions. La seva elecció els qualifica per treballar als centres d'educació infantil, a l'escola obligatòria o a les activitats extraescolars. Aquesta reforma implica un sistema de formació dels mestres més flexible, i més opcions per als mestres i els qui els donen feina. La formació té caràcter universitari i tots els mestres, escullin una especialització o una altra, han d'obtenir 140 crèdits (un any acadèmic equival a 40 crèdits). (Per a més detalls, veure el número 5 d'Infància a Europa).

Avaluació i reptes

En els últims 15 anys s'ha reformat profundament tot el sistema de centres per a la primera infància, i també el sistema

educatiu. Després d'un llarg període d'expansió que va portar al reconeixement del dret universal dels infants a una plaça en els centres d'infància, avui un 83 % dels infants entre 1 i 5 anys van a l'escola. Gairebé la totalitat dels infants de 6 anys van a una classe d'infantil dins l'escola primària. L'escola infantil sueca ha esdevingut universal, i ho ha fet sense perjudici de la qualitat. L'alta qualitat ve d'uns mestres ben formats, de l'establiment d'un currículum nacional i de la supervisió per part del Skolverket (l'Agència Nacional d'Educació). Durant la recessió econòmica dels anys noranta, la reducció del finançament públic va afectar tots els serveis públics, amb els centres d'infància, i això va comportar l'augment d'infants per grup i retallades en el personal. Però en els darrers anys aquest retrocés ha estat frenat i la situació és força estable. Després d'un creixement inicial, el percentatge de treballadors dels centres infantils qualificats com a mestres ha crescut, i actualment la meitat del personal dels centres són mestres. La resta encara són educadors.

Però quin efecte ha tingut la reforma en la qualitat de l'educació? En la seva pri-

mera avaluació, l'Agència Nacional d'Educació va concloure que el nou currículum havia estat ben rebut pels ajuntaments i els treballadors dels centres. S'han esmerçat recursos considerables a aplicar el currículum, especialment en els ajuntaments més grans, i s'està fent més atenció als processos de documentació i d'avaluació. Ara es concedeix més importància a l'aprenentatge, d'acord amb les intencions de la reforma, que eren enfortir la tasca educativa en els centres infantils. Però els resultats també mostren que l'aplicació de les reformes ha estat desigual. Alguns centres accentuen els resultats positius, i es percep que la reforma ha comportat millores. En altres casos, l'augment de les ràtios i la precarietat laboral han dificultat l'aplicació de la reforma. Generalment, això ha implicat diferències més àmplies en la qualitat dels distints centres d'infància. Ara mateix està sorgint un altre problema en el nou sistema de formació dels mestres: les primeres indicacions mostren que els estudiants tendeixen a escollir l'especialització com a mestres d'escola primària, més que no pas l'especialització com a mestres d'escola infantil o d'activitats extraescolars.

La reforma del sector planteja molts reptes i oportunitats, i es fa necessària una anàlisi i un debat en profunditat per part de tots els implicats. És essencial conèixer de quina manera la reforma ha afectat la qualitat de la feina pedagògica, i quines conseqüències té per als infants. Encara tenim moltes coses per aprendre.

Inge Johansson és professora de pedagogia a l'Institut d'Educació d'Estocolm. Per a més informació: ingjoh@lhs.se

Focus en... Janusz Korczak educador, poeta i humanista

Daniel S. Halpérin

Daniel S. Halpérin escriu sobre la vida i l'obra del polonès pioner dels drets dels infants.

Sota vestits idèntics bateguen centenars de cors diferents, i cadascun representa una dificultat diferent, que requereix una altra tasca, una altra preocupació i una altra cura.

JANUSZ KORCZAK

Entre les grans figures que il·luminen la història de la pedagogia, Janusz Korczak (1878-1942) és la més inusual: pediatra i pioner de la medicina social, periodista, assagista, poeta, dramaturg i autor de novel·les per a infants, director d'activitats en els campaments de vacances dels infants i director d'un orfenat, el primer militant dels drets dels infants, professor d'universitat i precursor dels programes radiofònics. El «Vell Doctor», com se l'anomenava afectuosament, ho era tot ... excepte un mestre –una categoria professional que ell considerava massa imbuïda de teoria o ideologia. De fet, era un educador destacat, que va desenvolupar el seu coneixement a través de la participació en la vida diària dels infants i de la comprensió veritable de les seves necessitats físiques, psicològiques i socials. El seu compromís inescapable, el seu enorme respecte per als infants i la seva devoció, que fins i tot el va dur a sacrificar la seva pròpia vida, caracteritzen totes les seves accions i en fan una persona reconeguda universalment, rellevant per a tothom i... absolutament inimitable.

Nascut a Varsòvia en una família jueva liberal, Henryk Goldzmit va canviar-se el nom a Janusz Korczak al començament de la seva carrera literària, i preferia el seu «nom literari» al seu nom real. Molt aviat va ser conscient de la misèria urbana, i va dedicar els seus primers escrits als infants del carrer. Alhora, estudiava medicina, i va arribar a convertir-se en un pediatra molt respectat. Coneixedor de les dimensions psicosocials de la salut, l'any 1908 va organitzar un campament de vacances per a nens pobres. En aquell temps, no hi havia cap precedent d'una activitat semblant. Les seves observacions van constituir la base d'una teoria pedagògica que propugnava el respecte i la democràcia, similar a la de Pestalozzi, el llegat del qual va estudiar durant un viatge a

Zurich, i també propera al moviment de la Nova Escola, que es va iniciar en el mateix moment amb Decroly, Montessori i Freinet, entre d'altres (veure el número 5 d'Infància a Europa).

Per a Korczak no n'hi havia prou amb la cura del cos. Ell volia forjar caràcters, corregir injustícies i construir una societat millor. Per fer-ho, necessitava viure amb i per als infants. L'any 1912 va abandonar la pràctica de la pediatria per convertir-se en director de l'orfenat jueu «Dom Sierot» (en realitat, una llar per als infants en situació d'exclusió social, més que un orfenat en el sentit habitual). L'orfenat va esdevenir la seva pròpia llar. Hi vivia modestament, a l'àtic, fent-se càrrec del benestar dels seus protegits dia i nit, i posant a prova les seves idees en la vida real. L'any 1940, Korczak i el seu orfenat van passar a formar part del ghetto de Varsòvia, on durant dos anys va tenir cura de centenars d'infants malalts i afamats. Rebutjant l'oportunitat de sortir del ghetto, Korczak va ser assassinat pels nazis al camp de concentració de Treblinka, juntament amb 200 infants del seu orfenat.

La importància del respecte

El concepte subjacent a totes les idees de Korczak és el respecte. Korczak no era cap ingenu: sabia que l'amor, tan important, no es pot demanar a tothom, ni tan sols als pares en relació als seus fills. Com podia, per tant, demanar-se als educadors? En canvi el respecte, igualment important per a la construcció de la identitat d'un infant, podia definir-se, codificar-se, ensenyar-se i exigir-se. La manca de respecte podia castigar-se. En aquest sentit, per a Korczak el respecte no era només un concepte teòric, sinó un instrument molt valuós per a l'exercici dels drets i les responsabilitats de totes les persones en totes les àrees de la vida.

El respecte comença amb el respecte per les persones. Korczak encoratjava els pares i els educadors a reconèixer l'infant com un ésser humà complet, no com un futur adult: «Els infants no seran persones demà, són persones avui». Els seus sentiments, la seva necessitat de resposta immediata, els seus ritmes, els seus somnis, els seus secrets, la seva privacitat, el seu dret a ser presos seriosament, els seus valors, les seves victò-

*Korczak amb els infants
i els mestres, davant
de l'orfenat Don Sierot.*

*A sota, infants portats a Korczak
des d'Ogrodova.*

ries i fracassos, les seves alegries i les seves penes havien de ser respectades. No podia existir cap jerarquia, ni en termes d'edat ni pels seus sentiments. «Quan parlo o jugo amb un infant», va escriure, «un moment de la meua vida està lligat a un moment de la seva vida, i aquests dos moments tenen la mateixa importància».

El respecte també implica respecte per la feina, que és una font de dignitat, i per la llar, que els infants s'han de fer seva per a sentir-se implicats. A l'orfenat, Korczak va lluitar «per assegurar que no es fes cap distinció entre les feines delicades i les feines més dures, entre la feina intel·ligent i la feina estúpida, entre la feina neta i bruta». Ell mateix netejava les taules del menjador després dels dinars.

El respecte per les normes és una condició inseparable de la vida col·lectiva. Per tant, les normes han d'existir i, si són necessàries, s'han de crear, especialment perquè les persones tenen més respecte per allò que han creat que per allò que se'ls imposa. En un context educatiu, les normes també tenen la virtut de confirmar que les discussions entre els

infants són un assumpte seriós i que, en cas que es produeixi una baralla o un error, el compromís, la capacitat de perdonar i la reparació són valors prioritaris.

A l'hora de posar en pràctica aquest exercici del respecte, a Korczak no li faltava capacitat d'invenció. Aquests són alguns dels mètodes que va desenvolupar:

Tutors i referèndum

Cada infant que arribava a l'orfenat era col·locat, durant tres mesos, sota la protecció d'un infant més gran. Després del primer mes, i després un any més tard, es demanava a tots els infants que expressessin els seus sentiments sobre el nouvingut amb un vot: les opcions disponibles eren «M'agrada molt», «No tinc opinió» o «No m'agrada». Això era el referèndum. Entre les dues votacions, l'infant nouvingut havia d'intentar guanyar-se la confiança del grup, i el grup s'havia de preparar per integrar-lo. Rarament es produïa cap rebuig.

El primer diari dels infants

Korczak feia especial atenció al dret dels infants a expressar-se lliurement a través d'un tauler d'anuncis, una bústia, un mural de notícies, un butlletí escolar, reunions i debats. Tots aquests elements eren un mitjà excel·lent per encoratjar els infants a prendre part en la vida de l'orfenat i de la ciutat. Un pioner del periodisme infantil, l'any 1926 Korczak va fundar el primer diari escrit per infants i per als infants. Guiat per «un home vell, calb amb ulleres, de manera que no hi hagi desor-

dre, i dos editors més –un nen i una nena», el «Little Review» es va publicar setmanalment fins l'any 1939, amb una tirada de 150.000 exemplars.

El Parlament

Per evitar els abusos d'autoritat dels adults, i per substantiar la idea d'autogovern, Korczak va crear un parlament de 20 infants escollits pels seus companys. Aquest

Parlament no només era consultiu: era un cos legislatiu que tenia poder per adoptar noves normes i per opinar sobre l'acceptació (o el rebuig) d'un infant, un educador o un altre treballador de l'orfenat. També s'encarregava d'organitzar el suport escolar, garantint una distribució justa de les tasques i fins i tot donant certificats als infants que haguessin fet alguna cosa memorable.

El Tribunal

«Els infants», deia Korczak, «tenen dret a demanar que els seus problemes es considerin de manera imparcial i seriosa. Fins ara, tot ha depès de la bona voluntat de l'educador, o de la seva manca, i del seu humor. És hora d'acabar amb aquest despotisme». Per aconseguir-ho, Korczak va establir un tribunal a l'orfenat. Els seus cinc jutges eren infants escollits d'entre els que, en la setmana anterior, no havien rebut cap acusació. El secretari de la cort era un adult responsable de recollir les declaracions dels testimonis i d'escriure les actes dels judicis. La Cort, que es reunia cada setmana, tenia poder per jutjar tots els membres de l'orfenat, inclosos els adults. El propi Korczak es va haver de sotmetre a cinc judicis.

L'objectiu del Tribunal era defensar els més febles, donar suport als infants en la seva recerca de justícia i reforçar la gestió democràtica de la institució. No hi havia cap intenció de sotmetre els infants a litigis vexatoris, i encara menys de promoure els càstigs. D'acord amb això, 99 dels 109 casos inclosos en les actes de la Cort van concloure amb l'exoneració, l'absolució o el perdó. Entre els judicis restants, només dos van comportar un càstig seriós: el sotmetiment de l'acusat a supervisió o l'expulsió. I fins i tot en aquest darrer cas (que només es va produir una vegada al llarg de deu anys), l'infant expulsat podia demanar la seva readmissió passats tres mesos des de l'expulsió.

Els drets de l'infant

Korczak va ser l'inspirador del la Convenció dels Drets de l'Infant de 1989. Des de l'inici del segle XX recla-

Korczak amb els infants i els mestres a Goclawek. Saba Lejzerowicz (a l'esquerra de Korczak) el va acompanyar a Treblinka amb els 200 infants de l'orfenat. Misza Wroblewski (a la dreta de Korczak) es va salvar perquè aquell dia treballava fora del gueto.

Korczak i els seus infants van passar per aquest pont per anar del Petit Ghetto al Gran Ghetto, camí d'Umchlagsplatz i, d'allí, a Treblinka.

mava aquesta convenció, i la seva obra és plena de referències als drets que considerava més importants: el dret a ser respectats, el dret a cometre errors, el dret a la propietat, el dret a l'educació, el dret a resistir-se a les influències educatives contràries a les creences pròpies –i fins i tot el dret a dir alguna mentida ocasional!

Korczak no podia donar totes les respostes als educadors de la seva època, ni tampoc als educadors actuals. «La vida no és una sèrie de problemes aritmètics pels quals hi ha una solució única i dues maneres de trobar-la». Tot i això, va posar l'accent en la importància de comprometre's plenament amb la pròpia feina, de qüestionar-se, de ser honest i exigent amb un mateix abans d'exigir als altres, i de no tenir por a «perdre's en l'immens bosc de la vida».

«Troba el teu propi camí. Aprèn a conèixer-te abans d'intentar conèixer els infants... És un error creure que l'educació és una ciència dels infants i no dels homes.»

Aquest missatge no ha perdut ni la seva força ni la seva rellevància.

Daniel S. Halpérin és de l'Associació Suïssa dels Amics del Dr. J. Korczak.

Més informació sobre Janusz Korczak

En català:

www.premisnacionalsinfancia.org/premi-korczak.htm

En castellà:

www.noveduc.com/korzack.htm

En alemany: www.janusz-korzak.de/

www.korzak.ch

En anglès: www.korzak.org.uk/

<http://fcit.coedu.usf.edu/holocaust/KORCZAK/photos/chronolo/default.htm>

http://english.gfh.org.il/korzak_learning_center.htm

<http://korczak.com/Biography/kap-0.htm>

En francès: www.aidh.org/korzak

www.korzak.info

En holandès: www.korzak.nl

En italià: www.assoziazionekorczakvc.org/

InfànciaaEuropa

Edició i administració:

Associació de Mestres Rosa Sensat
Av. de les Drassanes, 3 - 08001 Barcelona.
Tel: (34) 93 481 73 73
Fax: (34) 93 301 75 50
redaccio@revistainfancia.org
www.revistainfancia.org

Subscripció:

Tel: (34) 93 481 73 79 - www.revistainfancia.org

Projecte gràfic i disseny de coberta: Enric Satué

Impremta:

Gráficas y Encuadernaciones Reunidas, SA
Tambor del Bruc, 6
08970 Sant Joan Despí

ISSN: 1578-4886

Dipòsit legal: B-37750-2001

Distribució a llibreries:

Prólogo, SA
Mascaró, 35 baixos. 08032 Barcelona
Tel: 670 59 71 31

Amb la col·laboració de la Fundació Bernard van Leer

Tots els drets reservats. Aquesta publicació no pot ser reproduïda, sencera o en part, ni enregistrada o transmesa per un sistema de recuperació d'informació, de cap manera ni per cap mitjà, mecànic, fotoquímic, electrònic, magnètic, electroòptic, per fotocòpia o qualsevol altre, sense el permís previ per escrit de l'editorial

Subscripció a **InfànciaaEuropa**

Cognoms: _____
Nom: _____
Adreça: _____
Codi postal: _____
Població: _____
Província: _____
Telèfon: _____
Correu electrònic: _____
Nif: _____

Se subscriu a INFÀNCIA A EUROPA (2 números l'any)
Preu subscripció per al 2005 (IVA inclòs): 9,40 euros

Preu d'aquest número (IVA inclòs): 5,20 euros

Pagament: Per xec nominatiu, a favor de l'AM Rosa Sensat
Per domiciliació bancària

Butlleta de domiciliació bancària

Cognoms, nom del titular

Entitat

Oficina

DC

Compte/libreta

Firma del titular

Envieu-ho a: INFÀNCIA, av. de les Drassanes, 3, 08001 Barcelona
Subscripció per Internet: www.revistainfancia.org

infànciaeu-ro-pa

És una publicació conjunta d'una xarxa de revistes de set països europeus que se centra en els serveis i el treball amb els infants d'entre 0 i 10 anys i les seves famílies. Tot i que la majoria d'articles provindran dels països participants, **Infància a Eu-ro-pa** és oberta a qualsevol aportació d'arreu d'Europa.

Els objectius d'**Infància a Eu-ro-pa** són:

- Proporcionar un fòrum per a l'intercanvi d'idees, pràctiques i informació.
 - Explorar la relació entre teoria i pràctica.
- Contribuir al desenvolupament de polítiques i pràctiques en l'àmbit europeu, nacional, regional i local.
 - Celebrar la diversitat i la complexitat.
- Reconèixer la contribució del passat en el present.
- Aprofundir el coneixement de la infància a Europa –passada, present i futura.

Bambini in Europa, en italià:

Bambini - bambini@edizionijunior.it
Viale dell'Industria
24052 Azzano San Paolo, Bergamo,
Itàlia
Tel.: +39 035 534 123
Fax: +39 035 534 143

Børn i Europa, en danès:

Norn & Unge
boernieuropa@bupl.dk
BUPL
Blegdamsvej 124
2100 Copenhagen, Dinamarca
Tel.: +45 354 65000
Fax: +45 354 65039

Children in Europe, en anglès:

Children in Scotland
info@childreninScotland.org.uk
Princes House
5 Shandwick Place
Edinburgh, EH 2 4RG Escòcia
Tel.: +44 131 228 8484
Fax: +44 131 228 8585

Enfants d'Europe, en francès:

A Bèlgica:
Observatoire de l'Enfant
observatoire@grandirabruelles.be
Rue des Palais, 42
1030 Bruxelles
Tel.: +32 028 008 358
Fax: +32 028 000 001

A França:

Les Amis du Furet
lefuret@noos.fr
6, quai de Paris . 67000 Strasbourg,
Tel.: +33 038 821 9662
Fax: +33 038 822 6837

Infància a Europa, en català:

Infància, educar de 0 a 6 anys
redaccio@revistainfancia.org
Associació de Mestres Rosa Sensat
Av. Drassanes, 3
08001 Barcelona, España
Tel.: +34 934 817 373
Fax: +34 933 017 550
www.revistainfancia.org

Infancia en Europa, en castellà:

Infancia, educar de 0 a 6 años
redaccion@revistainfancia.org
Asociación de Maestros Rosa Sensat
Av. Drassanes, 3
08001 Barcelona, España
Tel.: +34 934 817 373
Fax: +34 933 017 550
www.revistainfancia.org

Kinderen in Europa, en holandès:

SWP
swp@swpbook.com
Postbus 257
1000 Amsterdam, Holanda
Als Països Baixos:
Tel.: +31 203 307 200
Fax: +31 0203 308 040
A Bèlgica:
Tel.: +32 923 247 35
Fax: +32 923 247 50